Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hэд гарана | № 190 (13679) | 1974 оной августын 15, четверг | Сэн 2 мүнгэн

ЗАЛУУ ХАЛААНДА — ЭСЭГЫН АНХАРАЛ

Ахамад үетэн уг залгамжалуулан, ажалайнгаа, байдал хүдэлмэрайнгаа hайн hайхан ёhо заншалаар залуу үетэнөө хүмүүжүүлдэг, үри бэеэ гарыень ганзагада хүлыень дүрөөдэ хүргэдэг гурим арад бүхэндэ үеын үедэ байhан гээшэ. Мүнөө энэ hайн hайхан ёhо заншал улам гүн гүнзэгы удхатай, совет хүнэй гайхамшаг шэнжэ шанар болоо.

Залуу үетэнние ажалай оншодо hургажа, хүмүүжүүлжэ, ажабайдалай ехэ замда гаргаха гэhэн хүдэлөөн мүнөө үргэнөөр дэлгэржэ байна. Манайшье республикын промышленна предприятинуудта, хүдөө тосхонуудта иимэ хүдэлөөн дэлгэрээ. Улаан-Үдын локомотив-вагон заhабарилгын заводой модельнэ цехэй үнинэй хүдэлмэришэн, «Социалис мүрысөөнэй отличник» Владимир Петрович Матюхинай уг гарбал, элинсэг хулинсагынь хүдэлмэришэд юм. Эхэ, эсэгэнь, зургаан үхибүүдынь бултадаа энэ заводто хүдэлдэг, үйлэдбэриин түрүүшүүл, завод соогоо суутай, солотой зон. Владимир Петрович эндэ 18 жэлдэ ажаллана, хүдэлмэриингөө оншо эрхим hайнаар шудалантай. Суутаа хүдэлдэг хоёр залуу хүбүүд: Саша Андриянов, Костя Дзюин гэгшэдые энэ хүн даажа абанхай. Ажал хүдэлмэриин оншо аргада hургахаhаа гадна, Владимир Петрович эдэ хоёрой ажабайдалаар саг үргэлжэ hонирхожо байдаг. Үдэшэндөө hурадаг hургуулидань ошодог, сүлөөтэй сагаа ямараар үнгэргэнэб гэжэ харадаг. Үбэлэй сагта эдэнэрэй суутаа санаар ябахыень, спортын мүрысөөндэ хабаадалсахые хаража болоно. Гэр гэртээ ябалсадаг гуримтай. Уран зохёол тухай, гайхамшаг хүнүүдэй ажабайдал тухай, театр тухайда аха нүхэрынь шабинартаа ехэ hонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэдэг заншал тогтонхой. Иимэ нүхэр ёhоной, үнэхөөрөө дулаан, үнэн сэдьхэлэй харилсаан шеф-заабаришанние шабинартайнь дүтэлүүлнэ, ажабайдалайнгаа харгы зам олохо хэрэгтэнь туhатай байна.

Залуушуулые — хуулиин наhа гүйсөөгүй үхибүүдые ажалда дадуулха, hургаха, хүмүүжүүлхэ талаар энэ заводто ехэ юумэн хэгдэнэ, үхибүүдэй дунда хүдэлмэри ябуулдаг тусхай комисси хүдэлдэг юм. Цех, участок бүхэндэ үхибүүд дүршэлтэй хүдэлмэришэдтэ даалгагданхай. Залуу хүдэлмэришэдые hургаха гурим зохёогдонхой, тэрээн соонь заабаришанай уялганууд заагданхай. Үйлэдбэриин түрүүшүүл, коммунис ажалай ударнигууд залуу хүдэлмэришэдые ажалда hургадаг, заводойнгоо hайн hайхан ёhо заншалаар хүмүүжүүлдэг байна. Заводто хүдэлхэеэ ерэhэн залуу хүбүүд, басагад ажалайнгаа зам заводой музейhээ эхилдэг гуримтай. Нэн түрүүн эндэ ёhо заншалтайнь эдэнэр танилсана. Шеф-заабаришадай сутлаан саг сагтаа боложо, залуушуулые хүмүүжүүлхэ асуудал зүбшэгдэдэг байна. Комсомолой, профсоюзай организацинууд энэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Залуу хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлхэ талаар тус заводто олон хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. Жэшээнь, хүбүүд, басагадай хуулиин 18 наhа гүйсэхэдэнь, комиссиин зүгhөө амаршалга эльгээжэ, ажалай ехэ замда үреэл-захяа хэлэдэг байна. Армида алба хэхээ залуу хүбүүдэй мордоходо, мүн лэ тусгаар тэмдэглэдэг, заводой дирекциин, партийна комитедэй, профсоюзай комитедэй зүгhөө урин дулаахан үгэтэй захяа-үреэл барюулдаг гуримтай. Мүн Улаан-Үдын авиационно заводто залуу хүбүүд, басагадай түрүүшынгээ салин абахада, тусгаар тэмдэглэдэг гурим бии. Эдэ бүгэдэ хэмжээнүүдэй залуу хүдэлмэришэнэй бэеэ олохо, ажал үйлэдбэридэ өөрынгөө түрүүн зам олохо хэрэгтэ ехэ удха шанартай.

Комсомолой 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ прибор бүтээлгын заводто залуушуулые hургажа, ажалай замда оруулха, хүмүүжүүлхэ хүдэлөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Мүн хүдөө нютагуудташье үнинэй хонишод, hаалишад, механизаторнууд залуушуулые hургажа, хүмүүжүүлжэ, ажалай, ажабайдалай дардам харгыда оруулдаг ёhо гурим элирэнги гээшэ. Социалис Ажалай Герой, Борьёогой совхозой хонишон Г. Рабдаев үнгэрэгшэ жэлэй намар залуушуулай хүдэлдэг хоёр отара шефтээ абаа бэлэй. Эдэнэй ажалай үрэ дүн ямар байгааб гэхэдэ, залуу хонишодынь зуутанай тоодо ороо. Сэлэнгын элитэ hаалишан Д. Данзанова, Хурамхаанай аймагай Гааргын совхозой хонишон, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Ц. А. Гармаева болон бусад залуушуулые шефтээ абажа hургажа, гарынь ганзагада, хүлынь дүрөөдэ хүргэжэ табиhан байна. Иимэ жэшээнүүдые дурдаа hаа, олон байха.

«Хүдэлмэришэн ангиин дунда гайхамшагта шэнэ хүдэлөөн — залуу хүдэлмэришэдые hургаха хүдэлөөн дэлгэрээ. hургагшад — үнинэй хүдэлмэришэд, мэргэжэл ехэтэй, ажаhуудалай баян дүршэлтэй, бэлиг талаантай багшанар гэжэ би хэлэхэ байнаб. Тэдэнэр өөрынгөө дураар, зүрхэ сэдьхэлэйнгээ уряагаар залуушуулые ажалда дуратайгаар hургана, мэргэжэлдэ hургана, хүдэлмэришэн ангиин баатар заншалай ёhоор залуушуулые хүмүүжүүлнэ» — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев комсомолой XVII съезд дээрэ хэлээ hэн.

Залуу үетэнние ажалда hургаха, хүмүүжүүлхэ хүдэлөөн дэлисэ ехэтэй боложо байна. Юhэдэхи табан жэлэй гурбадахи, тодорхойлхы жэлэй түсэб, социалис уялга бэелүүлхын түлөө мүрысөөн хаа хаанагүй дэлгэрэнхэй. Ахамад үетэн залуушуултаяа хамта мүнөөдэр үсэгэлдэрhөө, үглөөдэр мүнөөдэрэйхиhөө hайнаар хүдэлхэ гэhэн хүсэлэнтэй урагшаа дабшана. Ингэжэ ябахадаа, залуу хүбүүд, басагадай ажалай оншо арга шудалха хэрэгтэ туhалха гээшэ дүршэлтэй хүдэлмэришэдэй эсэгэ ёhоной уялга мүн. Залуу үетэнние — өөhэдынгөө халааниие хүмүүжүүлхэ, ажалай, ажабайдалай үргэн замда гаргаха тула оролдохо гээшэ партийна организацинуудай, комсомолой, профсоюзай организацинуудай ходо гол анхаралда байдаг асуудал мүн. Тиимэ тула энэ хүдэлөөе дэмжэжэ, дэлгэрүүлхэ хэмжээнүүдые абаха шухала. Залуушуулые ниитын гурим журамда hургаха, общественнэй хэрэгтэ, үүргэдэйнгөө, өөрынгөө үмэнэ харюусалга, уялгыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Гэхэтэй хамта эндэ олон дутагдалнууд зохёолдодог байна. Тиимэhээ предприятинууд, колхозууд болон совхозуудай комсомолой организацинуд энэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулха болоно.

Залуу хүбүүд, басагадай мэргэжэл олохо хэрэгтэнь туhалхадаа, ажалай түрүүшүүл мүнөө сагай ажалай жомхон ерээдүйн халаанда дамжуулжа үгэнэ гээшэ. Энэ hайн hайхан удхатай хүдэлөөн улам үрэ ехэтэйгээр дэлгэржэ, жэлэй түсэб дүүргэхэ хэрэгтэ туhалхань лабтай.

ВЦСПС-тэ ЗҮБЛӨӨН БОЛОБО

Байгал-Амарай түмэр харгын барилга тухай КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые бэелүүлхэ, энэ асуудалаар ВЦСПС-эй Президиумэй хабаадалгатай хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ хэрэгтэ Совет профсоюзуудай ямараар хабаадаха байhые зүбшэлхэ зүбшөөн ВЦСПС-тэ болобо.

ВЦСПС-эй секретарь Л. А. Сабашникова элидхэл хэээ. Тус барилгада хабаадалгатай профсоюзай тон шухала уялга болоно. Энээндэ хабаадагшад түмэр харгын лининүүдые, үйлэдбэриин, соёлой ба ажаhуудалай барилгануудые болзорhоо урид ашаглалгада оруулхын түлөө ажалшадай социалис мүрысөө хүгжөөлгэдэ туhа хүргэхэ, ажалшадай эдэбхи үүсхэл бадаргаха, илангаяа залуу барилгашадай дунда политико-хүмүүжүүлгын, соёлой ба ниитын хүдэлмэри бүри үргэнөөр эмхидхэхэ зэргэтэй, — гэжэ элидхэл дотор тэмдэглэгдэнэ.

(ТАСС).

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Ж. Б. ВАНКЕЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэhөөр 60 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, хүдөө ажахын органуудта олон жэлэй туршада hайнаар хүдэлhэнэй түлөө Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Ванкеев** Жамсо Бальжиниевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной августын 14.

ҮБҺЭ, ТАРЯА ХУРЯАЛГАЯА УЛАМ ЭРШЭДҮҮЛЭЕ!

УРГАСА ХУРЯАГДАЖА ЗАХАЛАА

1974 оной августын 12-ой мэдээгээр республикын колхоз, совхозуудта 4411 гектар ороohото, бобово ургамалнууд хуряагдаад байна. Тэрэ тоодо Бэшүүрэй аймаг — 1186 гектар, Зэдын — 980, Улаан-Үдын — 670, Прибайкалиин — 652, Мухар-Шэбэрэй — 487, Кабанскын — 350, Яруунын аймаг — 86 гектар таряа хуряаба.

Хадагдаhан таряан тэрэ дороо суглуулагдан сохигдоно. Бэшүүрэй аймагай ажахынууд хадаhан тарянайнгаа гурбанай нэгэ хубиие хуряажа абанхай. Эгээн ехэ ургаса Прибайкалиин аймагта абтаа. Эндэ гектарай 14,3 центнер таряан хуряагдаhан байна. Бэшүүрэй аймагта гектарай 9,4 центнер, Кабанскын аймагта — 8,7 центнер таряан абтаба.

Бэшүүрэй, Зэдын аймагуудай ажахынууд эдэ үдэрнүүдтэ кукурузаяа хуряажа захалба. Кабанскын аймагай совхозууд силос болгогдохо 4296 гектарай ногоо хуряанхай.

Бэшүүрэй, Кабанскын, Прибайкалиин аймагуудай ажахынууд түрүүшын 1760 гектар намарай паар хахалаа.

Республикымнай колхоз, совхозууд гүрэндэ овощ худалдажа үргэлжэлhөөр. Бүхыдөө 1076 тонно овощ бэлэдхэлэй пунктда оруулагдаа гэхэ гү, али нёдондоной энэ үеынхиhөө 30 процент дээгүүр болоно. Овощ худалдалгаар Прибайкалиин, Улаан-Үдын, Загарайн аймагууд түрүүлжэ ябана. Эдэ аймагууд овощ худалдаха түсэбөө 5—7 процент дүүргээд байнхай.

Манай хөөрэлдөөн

ҮБҺЭШЭН БУХЭН ТЭМСЭНЭ

Захааминай аймагай СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхоздо үбhэ тэжээл бэлдэлгын хэр зэргэ ябажа байhан тухай манай корреспондент совхозой директор Ринчин Лобанович Бандеевтэй хөөрэлдэбэ.

Асуудал: Ринчин Лобанович, совхоздотнай үбhэ бэлдэлгэ хэр ябажа байнаб?

Харюу: Һаяын үдэрнүүдтэ хура бороо орожо, ажалыемнай hаатуулхаа hалана. Гэнбэшье, бидэ яhала ехэ ажал хээбди. Мүнөөдэрэй мэдээгээр 15600 центнер үбhэн хуряагдаа. 5000 центнер сенаж дарагдаа.

Асуудал: Хэды шэнээн тэжээл бэлдэхэ түсэбтэйбта?

Харюу: 3043 гектар газар сабшажа, 27387 центнер үбhэ хуряаха ёhотойбди. 380 гектарта олон жэлэй ногоо таринхайбди. Тэндэhээ 5700 центнер үбhэ хуряахаар хараалнабди. Ингэжэ хамта дээрээ 33.087 центнер үбhэ бэлдэхэ түсэбтэй гээшэбди. Үшөө 700 тонно сенаж дарахабди.

Асуудал: Мүнөө үедэ үбhэ бэлэдхэлгэеэ хахадлажа байна ха юмта даа. Энэ хүдэлмэридэ хэр ехэ хүсэн табигданхай гээшэб?

Харюу: Дүн хамта 42 звено үбhэндэ ябана. Тэрэнэймнай хоёрынь оньhожоруулагдаhан, 33-иинь хүсэд оньhожоруулагдаагүй, бэшэ 7-иинь гар хажууршадай звено юм.

Мүнөө аймаг соомнай үбhэ бэлэдхэлгээр габшагай арбан үдэр соносхогдонхой. Тиимэhээ үдэр бүри колхоз, совхозуудта аймагай түб хотоhоо зуугаад хүдэлмэришэд гаража, үбhэ хуряалгада хамhалсажа байна. Манай совхоздо Баянголой энергетигүүд ехэ туhа хүргэнэ. Гадна өөhэдымнай звенонууд эдэбхитэй бэрхээр хүдэлнэ гэжэ хэлэхэ байнаб. 1-дэхи отделениин С. Г. Бадиевай, 2-дохи отделениин Д. Д. Гонгоровой звенонууд түрүүлжэ ябана.

Асуудал: Звенонуудай хоорондо социалис мүрысөөн хэр дэлгэрэнхэйб?

Харюу: Звено, отделенинүүд хоорондоо мүрысэжэ байдаг. Долоо хоноод лэ, мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргадагбди. Түрүү hуури эзэлhэн звенодо вымпел, дүшэн түхэриг шан барюулагдадаг. Түрүү hуури эзэлhэн отделенидэ дирекциин, партком, рабочкомой зүгhөө дамжуулгын улаан туг 100 түхэригтэйгөөр барюулагдаха юм. Юрэдөө, совхоздомнай муугаар хүдэлдэг хүн үгы гэхэ байнаб. үбhэшэн бүхэн малдаа яажал ехэ тэжээл бэлэдхэхэм ааб гэжэ эрмэлзэжэ ябана гээшэ!

БУРЯАДАЙ АССР-эй, ШЭТЫН ОБЛАСТИИН, ЯХАДАЙ АССР-эй АЖАЛШАДАЙ СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНЭЙ 1974 ОНОЙ ЯНВАРЬ—ИЮЛЬ ҺАРАНУУДАЙ ЗАРИМ ДҮНГҮҮД

	Түсэбэй дүүргэлтэ проц.		
	Буряадай АССР	Шэтын область	Яхадай АССР
Промышленность			
Продукци худалдалга	102	102	102
Ажалай бүтээсэ	100	101	101
Промышленна предприятинуудай тоо — бүхыдөө	197	233	180
Тэрэ тоодо продукци худалдаха түсэбөө дүүргээгүй предприятинуудай тоо	40	49	42
Бүхы предприятинуудай тоодо процентээр	20	21	23
Хүдөө ажахы			
Мал ажалай гол продуктнуудые бэлэдхэлгэ:			
Мяхан	49	41	49
Һүн	84	82	67
Үндэгэн	81	85	73
Ноохон	98	73	—
Капитальна барилга			
Гүрэнэй капитальна hомололго — бүхыдөө	90	89	106
Тэрэ тоодо барилга-хабсаралгын хүдэлмэри	92	91	112
Барилгануудта капитальна hомололго:			
Һургуулинуудай барилгада	110	68	140
Хүүгэдэй эмхинүүдые барилгада	67	80	114
Больница ба поликлиникэнүүдые барилгада	64	85	97
Гэр байра ашаглалгада оруулалга (бүхыдөө)	39	41	57
Өөhэдын хүсөөр бүтээгдэhэн подрядна хүдэлмэриин хэмжээн	91	93	107
Ажалшадай хэрэглэмжэ хангалга			
Хэрэглэмжэ хангалгын бүхы хэмжээн	101	97	103
Худалдаа наймаан			
Гүрэнэй ба кооперативна худалдаа наймаанай эд бараанай рознично эрьесэ	100,8	100.03	99,4

Буряадай АССР-эй Статистическэ управлени.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Д. Б. ОЧИРЖАПОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэhөөр 60 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, совет органуудта олон жэлэй туршада hайнаар ажаллаhанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи шажанай хэрэгүүдэй талаар түлөөлэгшэ Дамдин Базарович **Очиржаповые** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

1974 оной августын 13.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.

ЛУГОВОДУУДАЙ АШААР

Хурбын совхозой суута луговод Д. Б. Ракшаевай даадаг звено үбhэ хуряалгаяа hайн шанартайгаар, богони болзор соо түгэсхэхэ зорилготойгоор ажаллажа байнхай. Тус звенодо хажуурай ханхинаан, үбhэшэдэй соргой хүхюун зүгаа үглөөнhөө үдэшэ орой болотор замхадаггүй. Гадна, коммунист Г. В. Митыповэй даадаг звено баhал hайн хүдэлнэ. Пенсионернүүд Б. Д. Цыбанов, Б. Цыренжапов гэгшэд үбhэ хуряалгада жэлhээ жэлдэ туhалдаг юм. Мүнөөшье хаба шадал соогоо хүдэлжэ байна. Тээгдын дунда hургуулиин hурагшад хабаадана.

Ц. ГОМБОДОРЖИЕВА.

Хори.

Анхарагты: шэнэ арга

МОНО-СЕНАЖ БЭЛДЭНЭ

Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» колхоз тэжээлдэ таригдаhан ороohото ургамалые эшэтэйнь суг хуряажа абаха шэнэ онол арга хэрэглэбэ. Энэнь юун гээшэб гэхэдэ, тарянай hүн эдеэнhээ үнгэржэ, аргуун эдеэтэй боложо байха үедэнь хоолосыень эшэтэйнь хамта хуряажа, моно-сенаж бэлдэдэг юм. Ажахын механизаторнууд Мунханай гүүртын хажууда урид малтагдаhан нүхэндэ горох-обёосой холисоор гурбан үдэрэй туршада 260 тонно моно-сенаж гээшые даража абаба.

Полевой станай зүүгээр нэмжыhэн 96 гектар горох-обёосой холисые комбайнернууд А. И. Рычков, Г. С. Мальцев гэгшэдэй «Сибиряк» комбайнаараа баал болгон хадажа унагаамсаар, силосэй гурбан комбайн тэрэниие суглуулан хэршэнэ. Поли дээрэhээ ногоон тэжээл зөөлгэдэ ажахын табан автомашина элсүүлэгдээ. Трактористнар К. М. Козлов М. П. Мальцев хоёр С-100 тракторaар моно-сенажые үдэр hүнигүй жэгдэлэн даража гараа.

Бидэнэй эндэ хүрэжэ ерэхэдэ, нүхэн дүүрэхэ дүтэлжэ байба. Хойно хойноhоо hубарилдан ерэhэн машинануудай ашаагаа буулгамсаар, тракторист Козлов тэрэниие жэгдэлэн даража эхилнэ.

— Гурбадахи үдэрөө ажаллажа байнабди. Үдэшэ болотор нүхэмнай дүүрэхэ. Һүүлшын гектарнуудай баалнууд суглуулан хэршэгдэжэ байна, — гээд тракторист Кирилл Михайлович хөөрэбэ. — Энээнэ дүүргээд, Коршуновскын гүүртэдэ ошохобди.

Тэжээлдэ таригдаhан орооhото ургамалые моно-сенаж болгон хуряахадаа, ажахы хахалагдадаг газараа ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, гектар бүриhөө бүри ехэ хэмжээнэй тэжээлэй единицэ хуряахаhаа гадна, хямда сэнтэй, бүхы зүйлөөр баян, үлэ ехэтэй тэжээл бэлдэжэ абана бшуу. Хонхолынхид мүнөө жэлдэ 600 тонно сенаж даража абаха түсэбөө үлүүлэн дүүргээ. Тэрэнэйнь 260 тоннонь моно-сенаж. Үнеэн бүхэндэ тонно сенаж бэлдэгдээ.

— Шэнэ аргаар иимэ тэжээл бэлэдхэхэ технологиие «Земля Сибирская дальневосточная» журналай энэ жэлэй 7-дохи номерто барлагдаhан, эрдэмтэд Л. Г. Боярский, Л. К. Эрнст гэгшэдэй статьяе хүтэлбэри болгон хэрэглээбди, — гээд колхозой түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой Е. В. Иванов мэдүүлбэ. Хээрын ногоондо орходоо гектар газар дээрэhээ хэды шэнээн ехэ хэмжээнэй тэжээлэй единицэ абтана гээшэб! Абтаhан продукциин өөрынь үнэ сэн нилээд хямдарна. Һаамхай үнеэн бүхэндэ иимэ тэжээл талха тарянай зүйлтэй холёод үгэхэдэ, суудхын 22—24 килограмм hүн hаагдана гээд, түрүүшүүлэй дүй дүршэл гэршэлнэ бшуу.

Тэжээл бэлэдхэлгын түрүү, шэнэ онол арга республикын ажахынуудта үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэхэ зэргэтэй гэжэ hанагдана.

Б. ЖАМБАЛОВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Аймагай тоо бүридхэлгын станциин начальник Б. Н. Бимбаев (баруун тээнь) тракторист К. М. Козлов хоёр горох-обёосой холисын шанар үзэжэ байнад. Моно-сенаж буулгагдажа байна.

АВТОРАЙ фото.

ШЭНЭ ТАСС-hОНИН

ҮБЭЛЖЭЛГЭДЭ БЭЛЭДХЭЛ

КАЛУГА. Областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд сенаж дараха түсэбөө дүүргэбэ. 450 мянган тонно гэхэ гү, али үнгэрэгшэ жэлэй энэ үеынхиhөө 1,5 дахин шахуу ехэ иимэ тэжээл бэлэдхэгдээ.

ИЖЕВСК. Удмуртиин таряалан, сабшалан дээрэhээ малай тэжээл хуряалга дүүргэгдээ. Гэхэ зуура, бусад янзын тэжээлнүүдые бэлэдхэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Колхозууд, совхозуудта 2 миллион 760 мянган центнер гэхэ гү, али үнгэрэгшэ жэлэйхиhээ гурба дахин ехэ сенаж дарагдаба. 5 миллион үлүүтэй центнер гэхэ гү, али нёдондонойхиhоо мүн лэ гурба дахин ехэ силос дарагдаа.

САРАТОВ. Эндэхи колхозууд, совхозууд 400 мянга үлүүтэй тонно сенаж дараhан, хэдэн арбаад мянган тонно ногооной гурил, гранул бэлэдхэhэн байна.

ЧЕЛЯБИНСК. Урда Ураалай колхозууд, совхозуудта 350 мянган тонно үбhэн бэлэдхэгдээд байна. Энэнь үнгэрэгшэ жэлэй июлиин hүүл багта бэлэдхэгдэhэнhээ гурба дахин ехэ.

ОДЕССЭ. Килийскэ районой «Родина» колхоз уhалагдадаг газарайнгаа гектарые гурба дахин хуряажа, 600 центнер ногоон люцернэ абаба. Энэнь хэдэн зуугаад тонно сенаж дарахаар витаминтай ногооной гранул ба брикедүүдые үйлэдбэрилхэ арга тус ажахыда олгоо.

Эршэмтэй түргэнөөр хуряажа абаhанай, нэмэлтэ тэжээлээр хангаhанай, хаhа саг соонь уhалhанай ашаар люцернэнь дахинаа ургажа байна. Мэргэжэлтэдэй тоолон тодорхойлhоной ёhоор, тэрэл талмайн хэнзые үшөө хоёр дахин хуряажа абаха арга бии. Энэнь ямар ушартайб гэхэдэ, люцернын гектар бүриhөө бүхы дээрэнь мянган центнерhээ бага бэшэ ургаса абаха болоно.

Тэрэшэлэн сенаж даралга эршэмтэйгээр ябуулагдажа байна.

АШХАБАД. Туркменистанай малшад тэндэ hаяшагай хэрэглэгдэдэг болоhон тэжээл — 80 мянган тонно хүрэтэр сенаж дараба. Жэлэй даабари үлүүлэн дүүргэгдээ. Ашхабадай районой ажахынууд түсэбөөр харaалагдаhанhaa хоёр дахин ехэ сенаж даранхай.

Фермэнүүдтэ хэрэглэгдэхэ үшөө 13 мянган тоннohoo бага бэшэ сенаж сезоной дүүрэтэр бэлэдхэхээр шиидэнхэй.

(ТАСС).

ОРЕНБУРГ. Бузулукска, Первомайска, Октябрьска районуудай ажахынууд гүрэнэйнгөө амбаарта түрүүшын миллион пүүд таряа оруулба.

Областиин 27 район таряа тушаажа байна. Эдэнэй хамтын хубитань хэдэн арбаад миллион пүүд болонхой.

КУЙБЫШЕВ. Поволжын түрүү ажахынуудай механизаторнууд наратай сэлмэг час бүхэниие hамбаашалан, орооho таряагаа эршэмтэй түргэнөөр, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряана. Областиин тушаан абалгын пунктнуудта шэнэ ургасын 200 гаран мянган тонно таряан ороод байна.

УРГАСА ХУРЯАЛГЫН ХҮДЭЛМЭРИ УЛАМ ТҮРГЭДЭНЭ

Волжско райондо гектар бүриhөө 20 үлүүтэй центнер орооho таряан абтана. Тарилгынь бүхы талмайн 15 процент хадагданхай, гэхэ зуура гүрэндэ таряа тушааха түсэбэйнгөө хахад шахууе дүүргээд байна. Ставрополиин райондо бүри ехэ таряан сохигдон абтана.

ПЕНЗЭ. «Еланский» совхозой Иван Киселёвой комбайнда долоодохи улаан одон хадагдаба. Энэ комбайнер пензенскэ механизаторнуудай дундаhаа түрүүлэн, 7 мянган центнер таряа сохижо тушаагаад байна.

Ургаса хуряалгын эршэ үдэр бүри улам түргэдэнэ. Һүүлэй табан хоногой турша соо 150 мянга шахуу тонно пензенскэ таряан элеваторнуудта тушаагдаа.

УЛЬЯНОВСК. Область доторхи эгээн урда захын, Старокулаткинска районой таряашад зургаа мянга шахуу гектар талмайн горохые оройдоо 60 часай турша соо хуряажа дүүргэбэ. Районой таряашад энэ ургамалые сохижо абаха хүдэлмэреэ мүн лэ түрүүлэн дүүргээ.

Комбайнернууд М. Мухаммедов, А. Мансуров, Р. Аюпов гэгшэд Ростовско механизаторнуудай жэшээе халан абажа, туhалагшанартаяа хамта суудхын 18—20 час хүдэлмэрилэн, комбайн бүхэнөөр 675 центнер хүрэтэр горох сохижо абаа.

Районой таряашад хуряалгынгаа эршын талаар хүршэнэрөө нилээд ахиба. Мүн эндэхи бүхы оробhото ургамалнуудай 70 процент шахуунь хадагдаад, хахадынь сохигдожо абтаа. Районой таряашадай хүндэлэлдэ зорюулагдажа, Ульяновскдахи В. И. Ленинэй талмай дээрэ Ажалай алдар солын одон бадаргагдаа.

(ТАСС).

НҮЛӨӨЛХЫ ҮҮРГЭЭ УЛАМ ЕХЭ БОЛГОХО

Партийна бүлэг үбһэ хуряалга дээрэ

Үбһэ хуряалгын хүдэлмэри «Дружба» колхоздо түлэг дүнлаа ябажа байна. Колхозой малшадай ажалай амжалтын эшэ үндэһэн болохо энэ хүдэлмэри мүнөө колхозой партийна организациин онсо анхаралда байна гэбэл алдуугүй. Үбһэ хуряалгын ажалые эмхидхэлгэдэ ажахын партком гол үүргэ дүүргэһэн байна.

Үбһэ хуряалгада орохын урда тээ партийна нэмэл суглаан зарлагдажа, колхозой коммунистнууд сабшалан уһалагшадтай, үбһэшэдэй звеное даагшадтай хөөрэлдэһэн, зүбшэһэн байха юм. Эндэ үбһэшэдэй звенонууд эмхидхэгдэжэ, хэрэгтэй болохо ямар техникэ, хэдые, али звенодо үгэхэ тухай асуудал шиидхэгдэһэн, үбһэ хуряалгын эгээл сүлөө тухагүй халуун хаһа соо ушаржа боломоор дутагдал, бэрхэшээлнүүд элирхэйлэгдээ һэн. Мүн эндэ үбһэшэдэй звенонууд хоорондын социалис мүрысөөнэй гурим баталагдаһан юм.

Мүнөө үбһэ хуряалга дээрэ тракторист, механизаторнуудһаа бэшэниинь гол түлэб эхэнэрнүүд, һургуулиин үхибүүд хүдэлдэг болошонхой. Тиимэһээ звено бүхэниие эмхидхэхэ, тэндэ партийна бүлэгүүдые бии болгохо хэрэгтэ колхозой партком онсо анхаралаа хандуулһан байна. Тиигэжэ колхозой үбһэ хуряалгын 11 звенодо партийна дүрбэн бүлэг эмхидхэгдэнхэй. Эндэ бүхыдөө 18 коммунист хүдэлнэ. Харин партийна бүлэг эмхидхэгдээгүй звенонууд имагтал коммунистнуудай хүтэлбэридэ үгтэнхэй.

Үбһэ хуряалгын гол хүдэлмэриин эхилхын урда тээхэнэ бүхы звенонуудта суглаан үнгэргэгдэжэ, хүдэлмэриин түсэб, социалис мүрысөөнэй гурим, ажалай салин хүлһэн тухай хөөрэлдөөн болоһон байна. Үбһэшэдэй бүхы арга боломжонуудые тооложо үзэхэдэ, хуряалгын хүдэлмэри хори гаран хоног соо гүйсэд дүүргэгдэшэхөөр байгаа. Гэбэшье колхозой правлени, партком урда жэлнүүдэй дүршэлые хараадаа абажа, үбһэ хуряалгые 30 хоног соо дүүргэхээр хараалһан байна. Энэ болзор гурбан декадада хубаагданхай. Тиихэдэ нэгэдэхи декадада бүхы түсэбэйнгөө 30 процентые, хоердохидо 35 процентые, гурбадахидань — мүн лэ 35 процентые дүүргэхэ гэһэн түсэб табигдаһан байна. Тиигээд гол түлэб июлиин хорёодоор үбһэ хуряалга эхилээ һэн.

Социалис мүрысөөнэй гуримаар 10 хоног бүхэндэ хүдэлмэриин дүн сэгсэлогдожо, звенонууд хоорондын мүрысөөнэй түрүүшүүл тодоруулагдадаг байна. Түрүү һуурида гараһан звенодо дамжуулгын улаан вымпел барюулагдажа, нэгэ эрье шан болгон үгтэхөөр хараалагданхай. Түрүүшын декадын дүн августын нэгэндэ согсологдоо һэн. Эндэ 6 звено түсэбтэ даабариияа дүүргэһэн байгаа. Гэбэшье мүрысөөнэй гуримаар А. Н. Жарниковай звено нэгэдэхи һуурида гараа һэн.

Ниитынгээ малай үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэ хэрэгые шиидхэхэ үбһэ бэлэдхэлгын энэ халуун хүдэлмэридэ колхозой коммунистнууд эршэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулдаг, хүтэлбэрилхы ехэ үүргэ дүүргэдэг байна гээд тэмдэглэхэ шухала. Жэшээнь, звеное даагшад, коммунистнууд Н. Б. Хутаков, Х. А. Намсараев, Н. Б. Занов гэгшэдэй звенонууд ходоодоо түрүү зэргэдэ ябана.

Эндэ звеное даагша, пенсионер, коммунист Н. Б. Зановай оролдосото ажалые тэмдэглэмээр. Тэрэ амаралтада гараашье һаа, луговодоор хүдэлдэг, хабарһаа хойшо сабшалангаа уһалжа, эндэхи хонхосог, тохой бүхэниие мэдэхэ болонхой. Тиимэһээ звеногойнгоо ажалые зүбөөр эмхидхэжэ шададаг байна. Мүн лэ пенсионер, коммунистнууд Г. Р. Будацыренов, Д. Дайнзанов гэгшэд ажалай эрхим жэшээ харуулан ажаллана. Коммунистнууд А. Н. Жарников, И. Н. Нузырев, Ц. Намсараев, Н. А. Чагдуров гэгшэдшье һайнаар ажаллан, зониие дахуулжа ябадаг юм.

Үбһэшэдэй звено бүхэндэхи партийна бүлэгүүд эмхидхэлэй, ниитэ-политическэ ехэ хүдэлмэри ябуулдаг байна. Партийна бүлэгэй гэшүүн бүхэн өөр өөрын партийна даабаритай юм. Тэдэнэр халаан хоорондын забһарлалгын үедэ шэнэ газетэ, журналнуудые уншалга эмхидхэдэг, орон соогоо болоһон, мүн уласхоорондын шэнэ һонинуудтай нүхэдөө танилсуулдаг.

Гадна звеногой ажалай дүн согсолходо, партийна бүлэг, коммунистнууд онсо шиидхэхы үүргэтэй.

Нэгэ нимэ жэшээ дурдая. Эгээл түрүүн үбһэ хуряалгын эхилжэ байхада, хүдэлмэриин түсэб баталалгын үедэ шууяан гарахаяа һанаһан байгаа. Ушар юуб гэбэл, эндэ үбһэшэдэй түсэб, уялга тухай хэдэы үгөөр хэлэмээр. Колхоз бүхыдөө 37 мянган центнер үбһэ абаха түсэбтэй. Гэбэшье 38 мянган центнер хуряаха гэһэн дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаа һэн. Удаань экономистнуудай тоолоһоной үндэһөөр, колхозой правлени, партком энэ уялгаяа 40 мянган центнертэ хүргэхэ аргатайбди гэжэ шиидэһэн байгаа. Тиимэһээ звено бүхэнэй түсэбтэ даабаринь дээшэлээ бшуу. Энээндэ зоной дурагүйдэхэдэ, звено бүхэнэй партийна бүлэг, коммунистнууд ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулжа, дээшэлүүлэгдэһэн уялга нэгэн дуугаар абтаа һэн. Мүнөө энэ уялга амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна.

Колхозой партком үбһэ хуряалгын ябасые саг үргэлжэ хинан шалгажа байна. Эгээл түрүүшын үдэрнүүдтэ колхозой гурбадахи отделениин үбһэшэд хангалтагүй һулаар хүдэлжэ эхилһэн юм. Үглөөгүүр орой гараад, үдэшэлэн эртэ хүдэлмэреэ дүүргэдэг, үдэрэй халуунда һали-боли хүдэлдэг байгаа. Энээниие мэдэхэдээ, колхозой партком тэндэ ошожо, нүүдэл заседани хэхэ баатай болоо. Тиигэжэ эндэхи звено бүхэниие отделениин ударидагшадта даалгаһан, тэндэ дүршэлтэй бэрхэ зониие агитатор, политинформаторнуудаар томилон табиһан юм. Уданшьегүй үбһэшэдэй ажал урагшатай һайнаар ябуулагдадаг болоо һэн.

Мүнөө үбһэ хуряалга шиидхэхы шатадаа ороод ябана. Колхознигууд хараалһан түсэб, уялгануудаа саг болзор соонь дүүргэхээр зорижонхой. Энээндэнь бата этигэмээр.

Д. ДАШИЕВ,
манай корр.

Хяагтын аймаг.

Табан жэлэй түрүүшүүл

УРАГШААЛ ДАБШАҺААР

Аймагай түб һууринһаа гурбахан модо газарта Хэжэнгын совхозой солото һаалишан Цырма Цыбденовна Чимитова ажалладаг. Тэрэ жэл ерэхэ бүри амжалтаяа арьбадхажа, ямаршье бэрхэшээлнүүдэй дайралдаа һаа, эрэлхэгээр дабажа, уялгануудаа үлүүлэн дүүргэжэ шададаг байха юм.

Хэрбээ нёдондо тэрэ даалгагдаһан 18 үнеэдэйнгээ тус бүриһөө 1975 килограмм һү һааһан байбал, энэ тодорхойлхы жэлдэ улам эршэмтэйгээр ажаллажа, үнгэрһэн долоон һарада үнеэн бүриһөө 1894 килограмм һү һаажа, түсэбөө 120 процент дүүргээ бшуу.

Байгша ондо энэ һаалишан үнеэн бүриһөө 2 мянган килограмм һү һааха уялга абаһан байгаа һаа, мүнөө тэрэнээ холо үлүүлхэ, 2400 килограммһаа доошо бэшэ абаха хүсэлтэй.

— Һаяхан лэ болотор жэлдээ үнеэн бүриһөө 1000 килограммһаа жааха үлүү һү һаадаг бэлэйбди,— гээд Цырма Цыбденовна хөөрэдэг.— Дүршэл, шадабаримнай багашаг байһан һааб даа.

Энэ һаалишантай уулзажа, амжалтадань баясаха зуураа, хайшан гээд, ямар аргаар иимэ үрэ дүн туйланаб гэжэ һонирхоһон байнаб. Нэн түрүүн һаалишан ажалдаа бүхы һанаа сэдьхэлээ табидаг, үнеэдэйнгээ һү шэмэ дээшэлүүлхэ тухай ходо оролдожо ябадаг гэжэ ойлгогдоо. Олон жэлдэ һаалишанаар хүдэлжэ ябабашье, зоотехнигүүдэй, ветеринарна хүдэлмэрилэгшэдэй зүбшэл, дурадхалнуудые анхаралтайгаар шагнажа, шэнэ, түрүү арга дүршэлые ажалдаа хэрэглэхэ гэжэ хүсэдэг заншалтай.

15 жэлдэ һаалиин фермэдэ хүдэлжэ ябахадаа, тэрэ олон юумэ ойлгожо абаһан, һү һаали дээшэлүүлхэ тушаа яһала һургаалтай болонхой. Цырма Цыбденовна илангаяа залуу үнеэдые, гунжадые шэлэжэ, һүтэй болгохо гэжэ оролдодог юм. Һайн үүлтэрэй, һүтэй үнеэдһээ гараһан түл хэзээдэшье шэмэтэй һайн байдаг гэжэ тэрэ һайса ойлгодог. Тиимэһээ һайн үүлтэрэй гунжадые шэлэжэ абаад, тэдэнээ оролдосотойгоор харууһалжа, эдеэлүүлжэ, түрэлгэдэнь нарин һайнаар бэлдэдэг гуримтай. Туграллаһаань урид хүхэ дэлэнгыень эльбэдэг, сэбэр байлгадаг. Тугаллаһан хойнонь илангаяа анхаралтайгаар хандажа, үдэртөө 4—5 дахин һаадаг, дэлэнгыень нидхэрдэг, һайнаар эдеэлүүлдэг юм.

Үнеэдэйнгээ ототой болоһые алдангүйгөөр үрэжүүлһэнэй ашаар нэгэшье үнеэгээ һубайруулдаггүй, харин 2—3 үнеэдынь жэлдээ хоёр удаа тугалладаг. Жэшээнь, 1973 ондо даажа байһан 18 үнеэдһээ 21 тугал абаа һэн. Мүнөө жэлэй эхинһээ хойшо 15 үнеэдынь тугаллаад байнхай. Энэ жэлдэ адагынь 20 тугал абаха байһандаа тэрэ этигэнэ.

Үнеэдэй һүн тэжээл эдиһэнһээнь дулдыдадаг байһаниинь элитэ. Тиимэһээ Цырма Цыбденовна хубидаа хүртэһэн тэжээлые угаа гамтайгаар, заахашье үрилтэдэ оруулангүйгөөр, бага багаар, хог гаргахагүйгөөр эдюулдэг дүршэлтэй. Тиихэдээ һү ехэтэй үнеэдтээ тэжээлыень нэмэжэ үгэдэг.

Игэжэ үнеэдээ зүбөөр харууһалжа, эдеэлүүлжэ, бултыень тугаллуулһанай ашаар тэрэ һү шэмыень жэл бүри нэмээжэ шадана ха юм.

Цырма Чимитова коммунис ажалай ударник, аймагай Советдэ депутадаар нэгэнтэ бэшэ һунгагдаһан байна. Ниитын адууһа мал хүгжөөхэ хэрэгтэ шэн габъяатайгаар ажаллаһанайнгаа, һү һаали дээшэлүүлһэнэйнгээ түлөө Хүндэлэлэй тэмдэг орденоор шагнагданхай.

П. АМАГАЕВ,
Буряадай хүдөө ажахын туршалгын станциин пропагандын таһагай хүдэлмэрилэгшэ.

УРГАСА ХУРЯАЛГЫН УРДАХА

Юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлэй таряа хуряалгын, гүрэндэ ороохо таряа, овощ, хартаабха тушаалгын халуун хаһа газаа орожо ерэбэ. Аймагай ажахынуудта бэлэдхэлэй хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Партийна эхин организацинуударшье мүн лэ хүлгөөтэй. Ургаса хуряалгын хүдэлмэридэ ябагшадай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри һайнаар эмхидхэхэ, тэдэнэй культурно-ажаһуудалай эрилтэ хэрэглэмжэ гүйсэд хангаха асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдана.

Энэ талаар «Дружба» колхоз һайн байдалтай. Тус ажахын Жалгын полевой стан жэшээтэ һайнаар бэлдэгдэнхэй. Ушар иимэһээ КПСС-эй райком энэ полевой стан дээрэ аймагай колхоз, совхозуудай парткомуудай, ВЛКСМ-эй комитедүүдэй секретарьнарай, профсоюзай рабочкомуудай түрүүлэгшэнэрэй, арадай хиналтын гол бүлэгүүдэй түрүүлэгшэнэрэй семинар хэбэ.

Семинарта хабаадагшадай үмэнэ КПСС-эй райкомой секретарь И. И. Ефимов элидхэл хэһэн байна. Тиихэдээ механизаторнуудай дунда социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ, политическэ хүдэлмэри[…] ха, харуулан ойлгуул[…] ци эмхидхэхэ, таряа[…] шадые али бүхы хэрэг[…] хангаха асуудалнуу[…] харалаа онсо ханду[…] но, концерт ходо та[…] зетэ, журнал болон […] таһалгаряагүй асаржа […]

Удаань энэ сугл[…] энэ Жалгын полевой […] хэр зэргын бэлэдхэ[…] раар түхеэрэгдэнхэй […] хаража, ехэ һонирхо[…]

Б. БАДАРМА[…]
КПСС-эй Бэшү[…]
райкомой таһагые да[…]

ҮҮЛТЭР ҺАЙЖАРУУЛҺАНАЙ АША

Үдын совхоз хони үсхэлгөөр Хориин аймаг соо томохон ажахы гэжэ тоологдодог юм. Мүнөө совхоздо 47.000 хонин тоологдоно.

Мүнөө хонидойнгоо нооһоной шанар һайжаруулха ба шэгнүүрыень дээшэлүүлхэ хүдэлмэри ябуулагдана. Тиихын тула юун хэгдэнэб гэхэдэ, нэн түрүүн нарин нооһотой, бэеын шэгнүүр түргэн нэмэдэг хурьган хусануудтай болохые оролдогдоно. Жэл бүри 350—400 хурьган хусануудые элдэб шанар шэнжээрнь шэлэн илгадаг гээшэ. Энэ жэл дунда зэргээр 28 килограмм шэгнүүртэй 310 хурьган шэлэгдэһэн байна. Тэдэмнай дүй дүршэлтэй хонишондо даалгагданхай. Һайн бэлшээридэ адуулагдадаг, нэмэлтэ тэжээл эдидэг юм. Байд гээд лэ шэгнүүлэгдэжэ, хэр зэргэ тэжээгдэжэ байһаниинь шэнжэлэгдээд, үрэ дүнгүүдынь тусхай дэбтэртэ тэмдэглэгдэдэг гээшэ.

Мүнөө жэл 42 хурьган хуса республикын аукциондо табиһан байнабди.

Хонидой үүлтэр һайжаруулха ажал ехэ хүшэр юм. Эхэ хонидые үрэжүүлхэ сагай ерэхэдэ, һайн шанартай хуса олохо шухала. Тиигэбэл нооһо ехые үгэдэг, бэеынгээ шэгнүүр түргэн нэмээдэг хурьгад абтаха байна. Энэ талаар манай совхоз яһала ехэ амжалта туйланхай. Түрүү хонишод Л. Х. Найданов, И. И. Мишенин гэгшэд зуһаг хонидһоо дунда зэргээр, 4—4,5 килограмм нооһо хайшалдаг.

Эхэ хонид искусственна аргаар үрэжүүлэгдэнэ. Ахалагша хонишод Г. Бимбаев, Ц-Х. Цырендоржиева, Г. Х. Цымпилова гэгшэд хонидоо искусственна аргаар өөһэдөө үрэжүүлдэг байна.

Эхэ хонидой бүхы отаранууд искусственна аргаар үрэжүүлэгдэнэ. Энэмнай тон шухала, харюусалга ехэтэй хаһа гэжэ тоологдоно. Ахалагша хонишод Г. Бимбаев, Ц-Х. Цырендоржиева, Г. Х. Цымпилова гэгшэдэй хонидоо өөһэдөө үрэжүүлхэдэнь, 100 эхэ хонинһоо 100 хурьган заатагүй абтадаг гээшэ.

Мүнөө хонин бүриһөө дунда зэргээр 2 килограмм 970 грамм нооһон хайшалагдана. Зүгөөр үүлтэр һайжаруулха ажал гүнзэгыгөөр ябуулһанай ашаар 9-дэхи табан жэлэй эсэстэ хонин бүриһөө 3 килограмм 200 грамм нооһо хайшалдаг болохоор түсэблэнэбди.

Д. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ,
Үдын совхозой ахамад зоотехник.

ТҮСЭБҮҮДЭЭ БЭЕЛҮҮЛХЭ АРГАТАЙБДИ

СССР-тэ нефтиин дутагдал тохёолдохо байха гэжэ элшэ хүсэнэй асуудалнуудые шэнжэлдэг баруун оронуудай зарим экспертнүүд багсаамжалдаг байна. Хэрбээ 1975 ондошье бэшэ һаа, хаяин 1980 ондо Советскэ Союз өөһэдынгөө эрилтэ хэрэглэмжые нефтеэр хүсэд хангажа шадахаяа болихо байха гэжэ тэдэнэр тоолоно. Эдэ багсаамжануудынь хүсэһэн юумэеэ бодото байдал шэнгеэр харуулхые эрмэлзэһэн ябадал болоно гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиин, энэнь элшэ хүсөөр дуталдадаг капиталис оронуудтал адляар, түлишынгөө нөөсэ баялигуудые СССР хайша хэрэгээр, холын хараа бодолгүйгөөр гаргашална, элшэ хүсэнэйнгөө ажахые һали-буляар эрхилнэ гэжэ харуулхые оролдоһон ушар болоно бшуу. Тодорхой баримтануудые дурдаябди.

Мүнөө манай ороной үргэн дэлюун, баян дэлгэр газар дайда. дээрэ нефтиин ба газай 500 гаран уута олдонхой, ашаглагдажа байна. Нефтиин баялигуудтай талмай 12 миллион дүрбэлжэн километрые эзэлнэ гэхэ гү, али дэлхэй дээрэхи нефтиин баялигтай бүхы талмайн 40 процентнь болоно.

Гэхэ зуура хэрэг ушар гансашье ашагта малтамалнуудай айхабтар ехэ баялигуудаар тайлбарилагдаха бэшэ ааб даа. Гушаад онуудай эхеэр ажахыгаа түсэбэй ёһоор эрхилэлгые «пеэшэнгэй хоолойгоор гараһан утаан» шэнги ямаршье үндэһэ баримтагүй шэнэ юумэн гээшэ гэжэ капиталис гүрэнүүдтэ хэлсэдэг һааб даа. Экономикоёо түсэблэлгын булюу һайн талые арсан буруушааха хүн мүнөө олдохогүй. Хүгжэлтэ түгэс, хүгжэжэ байгаа олон оронууд үмсын капиталис үйлэдбэриин эмхи гуримгүй байдалые түсэбэй ёһоор эрхилдэг болохо һэдэлгэ гаргадаг байна.

Совет ороной элшэ хүсэн, тодорхойлон хэлэбэл, нефть ба газ гаргажа абадаг һалбаринууд түсэбэй ёһоор хүгжэдэг арадай ажахын хубинь болоно. Түсэб табихадаа, түлишын эрилтэ хэрэглэмжэнүүдэй ба нөөсэ баялигуудай хоорондохи тааралдалые харада абадаг байнабди. Мүнөө манай орон дотор сүүдхын турша соо 1200 мянга гаран тонно нефть, 600 миллионһоо дээшэ кубометр газ абтадаг юм. Эдэ мэдээнүүд эдэ һалбаринуудай хүгжэлтые элирхэйлэн гэршэлнэ. 1958 ондо — 100 миллион, 1963 ондо—200 миллион, 1968 ондо—300 миллион, 1973 ондо 420 миллион тонно нефть гаргажа абаа һэмди. 1975 ондо 500 миллион тонно нефть абахаар хараалнабди. Иигэжэ 5 жэл бүхэндэ нефть гарган абалга 100 миллионһоо үлүү тонноор нэмэнэ бшуу.

Газ гарган абалгын талаар хэрэгнай бүри һайн байна. Гэхэтэй хамта, нефть, газ абалгаяа арьбадхахын хажуугаар шулуу нүүрһэ болон бусад зүйлэй түлишэ үйлэдбэрилгын хэмжээе хорооногүйбди. 1940 онһоо 1972 он болотор шулуу нүүрһэ малтан абалга 166 миллионһоо 655 миллион тонно хүрэтэр нэмээгдэһэн байна. 1973 ондо 668 миллион тонно шулуу нүүрһэн абтаа. Ороной түбэй ба Прибалтикын хубинуудтахи хэдэ хэдэн ехэ электростанцинууд горф ба шатадаг сланецаар хүдэлдэг юм. Гидроэлектростанцинуудай «продукци» оронойимнай элшэ хүсэнэй 20 процентнь болоно. Совет ГЭС-үүд дэлхэй дээрэхи эгээн лэ томонууд тоотой. Байгаалиин асари ехэ баялигуудые бүрин хүсэд дүүрэн ашаглаха зорилго табижа, гидроэлектростанцинуудые баринабди. СССР-эй Наукануудай академиин элшэ хүсэнэй асуудалнуудые үргэлжэ дээрэнь шиидхэдэг соведэй мэдээнүүдэй ёһоор, жэлдээ эдэмнай 1000 миллиардһаа дээшэ киловатт-час электрын элшэ хүсэ үгэхэ аргатай. Гидроэлектростанцинуудые манай ороной гол мүрэнүүд дээрэ барижа болохо. Тиигэбэл, олон удаан жэлэй турша соо ороной эрилтэ хэ[…] жэнүүдые һаад т[…] хангажа шадаха.

Хэдэ хэдэн атомна[…] ростанци (АЭС) мана[…] дотор баригданхай. […] тойрондонь элдэб […] шын хомор байһан […] нуудта атомна элект[…] цинууд баригдадаг юм. […] нөө жэлдэ Ленинград[…] дархи атомна элект[…] циин түрүүшын […] ашаглалгада ору[…] Барилгынь дүүрэхэдэ, […] циин ниитэ хүсэн хо[…] лион киловаттда хүр[…] ха. Энэ АЭС-эй элш[…] нэй үнэ сэн уураламр[…] дэг эгээн үнэгүй, […] олзотой элект[…] цинуудай хэ[…] байха гэжэ тэм[…] шухала.

Тиин арадай […] нэгэ ниитэ т[…] хүгжэдэг совет […] хүсэн ороной […] нүүдые үндэһэ[…] үйлэдбэрилэгдэ[…] на.

СССР-эй пр[…] ленна продукци[…] бэнэй гурбан […] ороной Европ[…] бида, мүн Ураалда […] рилгэдэг юм. Ороно[…] районуудта, хойто […] лишын туйлай ехэ […] баялигууд бии. Т[…] нөөсэ баялигууд ша[…] мышленна предпр[…] дые бариха зорилго […] дана. Тиин мүнөө […] Сибирьһээ (1973 он[…] Эхэ орондоо 86 […] тонно нефть үгөө) А[…] ровское — Анже[…] женск (800 километр[…]), мотлор — Усть-Бал[…] Курган — Уфа — А[…] евск (2000 гаран ки[…]) ута нефть дамжуул[…] гонууд татагдажа ба[…]

400 километр ута, […] дамжуулха сорго […] АССР-тэхи Усинска […] Ухта хүрэтэр т[…] Энэнь Полярна ду[…] саанаһаа Волго […] Ярославль хото […] нефть дамжуулха сор[…] гахан хуби болоно. […] хэмжээн 1500 к[…] Уфаһаа Эрхүү […] нефть дамжуулха […] ашаглалгада ору[…] 1973 ондо нефтиин […] лометр, газай 7300 […] сорго баригдаба.

Сибириин эрхим һа[…] нартай, үнэгүй шулу[…] һэнэй нөөсые ашагла[…] шэ гол шухала асууд[…] Эндэ айхабтар ехэ […] баялигууд бии. Гэбэш[…] нөө байһан түмэр […] шулуу нүүрһэ зөөхэд[…] багатай. Тиимэһээ […] жэлтэд шэнэ аргануу[…] дэрнэ. Шулуу нүүрһ[…] тусхай түмэр зам […] хэрэгтэй болоно. […] нүүрһэ зөөхын оронд[…] һээ абтаһан электри[…] хүсэ дамжуулжа […] бшуу. Тиихын тула […] 2220 киловольт […] постоянна тогой аша[…] элшэ хүсые холын […] дамжуулха шэнэм […] 1980 он болотор ни[…] лэй электрын эл[…] дамжуулха түрүүшы[…] ашаглалгада ору[…] байха гээд мэргэжэл[…] саамжална.

СССР-эй Европод[…] бида түлишын нөөс[…] гууд барагдаа гээд […] болохогүй. Һүүлэй[…] Оренбургска область […] (Бобровско, Покров[…] бусад), Европын хой[…] хын районуудта (В[…] ска, Усинска, Во[…] Удмуртида ашагта […] лай ехэ нөөсэ баяли[…] доһон байна. Бело[…] Украинын зүүн […] ашагта малтамалтай […] нууд нээгдээ. Касп[…] лай шадархи набтар[…] ерэздүйн ехэ арга б[…] нуудтай район боло[…]

Эдэ бүхы зорилго[…] жалтатайгаар шиид[…] байна. Элшэ хүсэ […] рилгэ орон доторха[…] ёһоор хүгжөөгдэнэ.

Дэлхэй дээрэхи эл[…] нэй нөөсэ баялигуу[…] хыдөө яһала ехэ га[…] хэ хэрэгтэй. Гансал[…] нөөсэ баялигууд 4[…] лиард тонно шахуу […] нөөнэй эрилтэ хэр[…] нүүдые хангахын […] нефть 200 жэлдэ […] Тэрэшэлэн шулуу […] шатадаг сланец ба […] дэб түлишэ бии.

Элшэ хүсэн дута[…] хөөрэлдөөнүүд түли[…] сэнгые туйлай хүн[…] жо, ехэ ашаг олзо […] эрмэлзэдэг нефтиин […] линуудай политика[…] үндэһэтэй.

Юрий ФЕДО[…]
АПН-эй эко[…]
шэнж[…]

ХОНИШОД ШЭНЭ ЗОРИЛГО ТАБИНА

Һүүлэй жэлнүүдтэ Хяагтын аймагай хонишод зарим тэды амжалтануудые туйланхай. Зуун эхэ хонин бүхэнһөө зуун хурьга абаһан хонишодойнь тоо үсөөхэнөөршье һаа, яһала олошорно. Гэбэшье хонин ажал эндэ ашаг олзотой һалбари болоо үшөө шадаагүй байһаар.

Һаяхан аймагай түбэй соёлой байшанда аймагай бүхы ажахынуудай хонишод, зооветеринарна мэргэжэлтэд сугларжа, 1973—1974 оной үбэлжэлгын дүнгүүдые зүбшэн хэлсэбэ. Хонин ажалые ямар аргаар аймагайнгаа колхоз, совхозуудай ажахын гол һалбарида хүргэжэ, ашаг олзотой болгохоб гэһэн асуудалда сугларагшад анхаралаа табиһан байна.

АРДАСААНАЙ леспромхозой модошод һараһаа һара бүхэндэ түсэбөө, даабаряа дүүргэдэг заншалтай юм. Тиин тус леспромхоз июль һарынгаа түсэбые 100 процент дүүргэжэ, «Забайкаллес» комбинадта түрүү һууринуудай нэгые эзэлһэн байна. В. М. Колодиной, В. Н. Загредиисвэй, А. Н. Жарниковай, А. Г. Демидовэй, П. В. Ситниковэй бага-комплексно бригаданууд эндэ хүдэлдэг. Эдэ бригаданууд 1973 оной октябрь һараһаа хойшо 1,5 халаанаар хүдэлнэ. Александр Жарниковай хүтэлбэрилдэг-комсомол-залуушуулай бригада леспромхоздо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Һарын турша соо бригада 1.300—1.400 кубометр модо бэлдэнэ.

Модо шэрэдэг автомобильнуудай жолоошод Мантуриха гэжэ хүндыһөө модо ашаад, Хамар-Дабаанай хүтэл шэлэ дээгүүр зөөдэг байха юм. Нэгэдэхи классай жолоошод: Ажалай Улаан Тугай орденто Тимофей Трифонов, Леонид Трифонов гэгшэд, 1.250—1.500 кубометр модо зөөжэ, һарынгаа даабарие 160—180 процентээр дүүргэнэ.

Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалгада харюусан, Сэлэнгын аймагай Ардасаанай леспромхозой модошод дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаад, түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлэй даабарие болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө амжалтатайгаар ажаллажа байна. Тиин леспромхозой модошод эрхим һайн шанартай модо бэлэдхэхэ хахад жэлэйнгээ түсэбые үлүүлэн дүүргээ.

— Бидэ хүшэр бэрхэтэй, бартаа газарта хүдэлхэ ушартай болонобди. Унагаагдажа таллуулагдаһан модые жолоошоднай аяар 70 километртэ, Хамар-Дабаанай шэлэ дээгүүр зөөдэг юм. Манай бригаданууд нэгэ хахад халаанаар хүдэлхэдөө дадажа, амжалтаяа улам арьбадхажа байна, — гэжэ леспромхозой ахамад инженер Владимир Базарович Цыбенов хөөрэнэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: модо унагаагша Виктор Ситников, гэшүүһэ шулагша Людмила Жарникова, бригадир Александр Жарников, тракторист Пурбо Сампилов гэгшэд халта амархадаа, ажал хүдэлмэри тухайдаа хөөрэлдэжэ һуунад; модо тээһэн машинанууд Хамар-Дабаанай шэлэ уруудан буужа ябана; жолоошон Тимофей Трифонов.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

Уран зохёолой хуудаһан

ЛИТЕРАТУРНА ХАЛААНАЙ ДУУН

ЭХИНЬЭЭ ЭРИЛТЭТЭЙГЭЭР...

Манай залуу халаан! Бэлигтэй залуу уран зохёолшод!

Юу хээ һайса бодомжолжо үзөгүй аад, абаһаар лэ нигэжэ хэлсэхэ заншал бии... Теэд залуу халаан хэр зэргэ сэгнэгдэнэб? Уран зохёолой харгыда гаража ябаһан залуу болшотшо үнэхөөрөө бэлигтэй юм гү? Али үни хада һахадаа урагуулһан, һаншагаа сайжа захалһан зохёолшод мүнөө болотор залуу гэжэ тоологдоно гү? Тиигэхэ болоо һаа, тэдэнэртэ одоо атаархамаар бэшэл даа.

Энээн тухай хөөрэлдэхэ саг үни хада тулажа ерээ.

«Аа, тэрэшни гү даа, орхи саашань. Таби хүрэхэ болоо. Намтай хамта шүлэг, рас хаа зохёожо эхилһэн юм. Теэд яахаб. Мүнөө болотор залуушуулай тоодо ябаһаар шуу» гэжэ мэдээжэ зохёолшо (нэрыень зорюута дурданагүйб) нэгэтэ бодомжогүйхэнөөр дуугараа бэлэй.

Урмаа хухархаар, дураа гутахаар байгаа һэн. Хэн тухай тиимэ дээрэлхүүгээр, бодомжогүйхэнөөр хэлэһыень тухайлаа һэм. Мэдээжэ зохёолшон үни хада СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн болонхой, номуудаа Улаан-Үдэдэ, мүн Москвадашье гаргуулжа байдаг. Энэнь һайн. Одоо үнэн зүрхэнһөө баясамаар гээшэ. Саашадаашье уран хурса, удха түгэлдэр номуудые бэшэхэнь, буряад уран зохёолой хүгжэлтэдэ хубитаяа оруулхань шэлсотой.

Теэд хамта бэшэжэ эхилһэн нүхэр тухайдаа тиимэ дээрэлхүүгээр юундэ дуугараа б? Үнэхөөрөө, зохёол бэшэжэ бирахагүй юм һаань, нүхэр ёһоной зүбшэл заабари, һургаал хэлэхээ ягааб. Харин һаншагаа сайгаашань бэеэ шэмхэжэ үзэдэггүй, бэеэ дээгүүр тоодог, үшөө тинхэдэ уран зохёолой хажуугаар шүргөөсэлдэжэ ябаһаар. Гайхалтай бэзэ?... Мүн лэ тиимэ! Ондоо харюу байхагүй.

Үе-үе болоод лэ нимгэхэн номхонуудые гаргуулжархидаг. Муунь гэхэдэ, тэдэнь саг дарыдаа шүүмжэлэл, шэнжэлэлдэшье орохогүй, тиигээд лэ хэрэгсээгдэнгүй, «Залуу авторай» нэрые алдаршуулангүй мартагдашадаг юм. Тингэжэ 1—2 номтой болоһон, удаадахи номуудаа гаргуулха дуратайшуул олон байха.

Тэдэ номуудынь уран найруулгын, маяг хэлбэриин, гол түлэб байгуулалтын талаар ямар юм? Хэрбээ түрүүшынь номдо дутагдалнууд бии байгаа һаа, харин 2—3-дахи номоо бэшэхэдээ, авторай бэлиг шадабари хэр зэргэ ургааб? Уран зохёолдо эрид сэхэ хабаатай тобшолол хэжэ шадана гү? Энэ мэтын тон шухала харюусалгатай асуудалнуудта, минии һанахада, зарим залуу зохёолшод зүбөөр харюусажа шадахагүй. Юуб гэхэдэ, зохёолойнь дутагдалые үндэһөөрнь задалһан, авторай үнэншэмэ, ухаандаа бүхөөр хадуужа абама шүүмжэлэл, шэнжэлэл хэгдэнэгүй. Хаа ганса шэнжэлэл гараа болодог. Теэд удхыень удхалан хөөрэһэн, зарим һайн талыень тэмдэглэһэн шэнжэлэлһээ зохёолшодошье, шүүмжэлэгшэдэшье туһа байхагүйл.

Номоо халта-мүлтэ магтуулһан зарим авторнууд өөр тухайдаа дээгүүр бодожо, үглөө нүгөөдэрһөө романшье бэшэхээр һаахардаг. Энэнь олон бодол түрүүлнэ. Нэгэдэхеэр, ном ёһын тэдысэ шэнжэлһэн хүн залуу зохёолшын саашанхи хуби заяан, зохёохы ажал тушаа сэдьхэлээ зобоногүй. Хоёрдохёор, үндэһэн зохёолоймнай ерээдүй гэхэ гү, али залуу халаан түрүүшын номһоо эхитэй ха юм. Тиимэһээ залуу авторта зүб заабари, зүбшэл һургаал үгэхэ гээшэ тон шухала асуудал мүн. Тиигэбэл, залуу зохёолшо бэеэ шэмхэжэ үзэхэ, ямар дутагдалтай байһанаа мэдэхэ бшуу.

Эрхим дээдэ мэргэжэлтэй шэнжэлэгшэд мэдээжэ зохёолшодой номуудые шэнжэлдэг, дутагдалыень одоо нюур шарай далдалангүй элирүүлдэг гээшэ. Гэмшэлтэйнь гэхэдэ, залуу авторнуудай номуудые ехэнхидээ хэрэгсээнэгүй. Хэнэйшье мэдэһээр, бэлэн зохёолшод тэнгэриһээ буудаггүй бшуу. Мүнгэн эдлэхэ тумаа үнгэ ородог гэжэ хэлсэдэг бээз. Энээнһээ уламжалан, залуу зохёолшод номойнгоо дутагдалые заһаха, мүлихэ бүреэ дадал шадабаритай, дүй дүршэлтэй болохо байна. Энэниие мартажа болохогүй.

Һүүлэй жэлнүүдтэ залуу авторнуудай номууд нилээд олоор гараа. Энэнь һайшаалтай. Догоодожо абахаар, туһа болохоор шэнжэлэл хэгдээгүй. Тингэжэ, жэшээнь Р. Цыбиков, Б. Шойдоков, Ф. Цыденжапов, Б. Сыренов, Н. Намсараев, В. Лубсанов, В. Халтуев, Ц. Доржиев, В. Тулаев болон бусадай номууд шэнжэлэгдээгүй. Эдэнэй дунда үнэхөөрөөшье һаншагаа сайжа эхилээшэд бии. Теэд ном бэшэхыень бэшэдэг, гаргуулдаг аад, ямар шанарай «эдлэл» үгэжэ байһанаа мэдэнгүй, залуу халаанай тоодо оролсоод ябана.

КПСС-эй ЦК хоёр жэлэй саана тусхай тогтоол абажа, уран һайханай шүүмжэлэлэй шанар дээшэлүүлхэ тушаа эрид зааһан байна. Тэрэнһээ хойшо шүүмжэлхы шанартай статьянууд гараашье һаа, зарим залуу зохёолшодой номууд, зохёохы ажал хэрэг дайрагдаагүй байшоо. Тэдэнэрэй творчествын ургалта, хүгжэлтые анхаралһаа алдажа болохогүй.

Буряадай уран зохёолшодой холбооной дэргэдэ уран һайханай шүүмжэлэлэй секци эмхидхэгдэһээр үнинэй. Тобойсо хэһэн ажалынь харагданагүй.

Зохёолшодой залуу халаан түрүүшын номһоо эхитэй юм гэнэбди. Ном бүхэн шүүмжэлэгшэдэй анхаралһаа алдагдаха ёһогүй. Тэдэнэй һанамжа, зүбшэл заабари залуу зохёолшодто яахын аргагүй хэрэгтэй гээшэ.

М. ОСОДОЕВ.

«ЗАЛУУ НАҺАНАЙ ОХИН»

ШЭНЭ НОМ

Иимэ гоё нэрэтэй ном Буряадай номой хэблэлээр һаяхан гаргагдаба. «Буряадай залуу поэдүүдэй шүлэгүүд» гэһэн дотор гаршагтай.

Залуу бэшэгшэдэй шүлэгүүдэй согсолбори үнинэйшье гараагүй гээшэ ха. Тиимэһээ «Залуу наһанай охин» гэжэ ном гаража, наймаанда ороходоо, бидэниие ехээр һонирхуулна ха юм.

Ном соо 15 хүнэй зохёолнууд багтанхай. Тэдэнэр наһанайнгаа талаар элдэбын. Олонхинь дээдэ һургуулитай гү, али институт дүүргэжэ ябаһан нүхэд. Жэшээнь, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ институт түгэсхөөд, Түнхэнэйнгөө аймагта багшалжа байдаг Ардан Ангархаев «Суранзан» гэжэ повесть 1972 ондо хэблүүлһэн. Шуя-Ханда Базарсадаева, Баатар Батоев, Дэлэгдаша Гармаев, Дулгар Доржиева гээд тоолохо болоо һаа, буряад алфавидай олон үзэг хэрэгтэй болохо хаш.

Хүүгэдтэ зорюулһан «Улаалзай» гэжэ номой автор, Хурамхаанай дунда һургуулиин багша Цырен-Ханда Хубитуева ингэжэ бэшэнэ:

Сахилгаан мэтэ
Сагай ниисээн...
Сагаахан бодолнууд
Сахаригтан хулгэнэ.

Бүхы залуу поэдүүднай сагаахан бодолнуудаа сахаригтуулан, буряад поэзиингээ далайда өөрынгөө дуһал оруулжал байг лэ даа.

«Залуу наһанай охин» гэжэ номые согсолон бүридхэһэн Буряадай АССР-эй арадай поэт Николай Гармаевич Дамдинов «Ехэ замай эхиндэ» гэһэн оролто үгэ соогоо ингэжэ бэшэнэ:

«Залуу бэшэгшэ өөрынгөө ухаанда түрүүшынгээ шүлэглэмэл дэбтэрые яаха аргагүй амяараа ном болоод гараха һэн гэжэ сэдьхэдэг юм. Манай һанахада, түрүүн дээрээ хамтын нэгэ иимэ ном соо залуу бэшэгшэ бүхэнэй шүлэгүүдые «бад гэмэ» сулашагаар, эрхимүүдыень шэлэжэ үгөөд, хэн ямар шадалтай байнаб гэжэ уншагшад олоной анхаралда табяашань дээрэ шэнги. Залуу поэдүүднайшье өөһэд өөһэдынгөө шүлэг зэргэсүүлэн харахадаа, бэлээ хэрэгтэй тобшолол хэхэ байһаниинь дамжаггүй. Тиихын тулада иимэ дэбтэрнүүд хирэ-хирэ болоод лэ хэблэгдэжэ байха юм.

Ута холо замые, урдань дабагдаагүй үндэр дабаануудые, уран дуунай урма баярые залуу поэдүүдтээ юрөөе!»

Тон лэ зүб хэлэгдэһэн үгэнүүд байна даа. Гадна залуу поэдүүдэй хамтын согсолбори ходо гаража байха болоһондонь урмашамаар.

Ц. ДОНДОГОЙ.

Г-Д. ДАМБАЕВ

МАНХАН УУЛЫН АРААТА

„Ангуушанай һүүлшын һүнинүүд" гэжэ новеллээр бэшэгдэһэн туужаһаа

Хододоо шог зугаатай, хүхюу наадатай ябадаг, суутай ангуушан Жамбал үбгэн үндэр наһандаа үбшэлжэ, һүүлэй хорин хоногто маряа мяханиинь гансата шүүрэшөөд байба. Гэбэшье ухааниинь һонор зандаа. Тэрэ наһалха наһанайнгаа хэдышье эсэстээ хүрэжэ байгаашье һаань, үнөөхил дорюун, хүхюун шэгтээ, хамта һууһан хүгшэнөө гү, али уулзахаяа ороһон нүхэдөө энеэлгэхэ гэжэ оролдоно. Бүхы наһандаа сүг һууһан хүгшэнһөө, байгаали дэлхэйһээ хахасаха дүтэлһэнөө мэдэхэдэнь, сэдьхэлдэнь уйдхар дүүрэшэдэг. Теэд тэрээнээ хүндэ, илангаяа хүгшэндөө мэдүүлхэгүй гэжэ оролдодог байба.

Би удаашэ болоходонь, Жамбал үбгэниие һахилсадаг тула наранай доро орохолоор, тэдээнэйдэ орожо, хажуудань дүтэлжэ һуубаб.

— Зай, Жамбал аха, бэе тамиртнай ямар гээшэб?

— Гэмгүй. Бараг даа. Ерэдэг хэмһээ эртэшэг ерэһэншни болоо. Агнуурида бэлдэжэ эхилбэ гүш? — гэжэ үбгэжөөл асууба.

Гэнтэ агнуури тухай һурахадань, би огто гайхабагүйб. Юундэб гэхэдэ, үе наһаараа ангай хойноһоо ябаһан үбгэн.

— Бэлдэжэ байнаб.

— Газаамнай шэнэ хирмаг саһан ороо гэлсэнэ. Шимни егерь хүн хадаа сэдьхэлээ энэ саһанда татуулаа байхаш. Теэд ангаймнай болзор арай үды гүб даа, — гэбэ.

— Тиимэ. Зүб хэлэнэт, Жамбал аха.

Энэ үедэ газааһаа Жамбал үбгэнэй хүгшэн тэбшээр дүүрэн мяха даажа ядан оруулаад, намтай мэндэшэлэлсээд, һаалта хэхэгүй гэжэ шуурягүйгөөр арба гаран литрэй томо тогоондо мяха хээд, пеэшэн дээрээ табижа, галаа носоожо оробо.

Би Жамбал ахатай агнуури тухай хөөрэлдэжэл байхадаа, тогоогоор дүүрэн мяха юундэшьеб шануулһыень ойлгожо ядан һуубаб.

Жамбал үбгэн һамганайнгаа уйтай нюдөөр шэртэшоод, нүхэрэйнгөө мордохо дүтэлһэндэ бодолгодо абташоод һууххыень харахадаа, гансата хөөрэлдөөгөө ондоо тээшэнь абаашажа, һамгаяа халташье һаань, баярлуулха гэжэ:

— Би бүри залуу ябахадаа, һамгандаа нэгэл дахин ехээр гэмэрүүлһэн хүм, — гэбэ.

Пеэшэнэй зүүн тээ һанаанда хаташоод һууһан һамганиинь гансата һэргэг болошоо:

— Би, юрэдөө, огто һананагүйб. Гэмэрүүлхээр лэ ябахадашни, зүб лэ гэмэрһэн, харааһан байхаб, — гэбэ.

— Зүб хэлэнэш, хүгшөөмни. Тинхэдэ зүб гэмэрээ, хараагаа һэншни. Шиниингээ хараалһаа ухаа абадаг байгааб. Үни заяанда энэ ушарал болоо һэн. Мартахашни зүб, — гэжэ үбгэн саашань хөөрэнэ.

— Нэгэтэ нажар дулаахан намарай үдэр шара үлэгшэн нохойгоо дахуулаад, хазаар морёор хаанаб даа ошоод, гэртээ бусажа ябааб. Гэнтэ Манхан уулын хормойдо улаан шарахан араата хулгана агнажа ябабал даа. Шара үлэгшэмни намда нэгэ удаа дохёо үгэжэ хусаад, тэрэ араата тээшэ гүйшэбэ. Бишье морёо шабхадаад, һууриһаа һуга харайлган, нохойнгоо хойноһоо гүйлгэжэ мэдэбэб. Сүлөөгүй, хулгана агнажа ябаһан араата дээрээ ортоходоо, нэгэ нүхэ руу орошобо.

— Тойроод морёо уяха модоншье дүтэ нааша харагданагүй.

Зай, яаха бэлэй? Мориһоо буугаад харахадамни, ородог гарадаг хоёр нүхэн байба. Морёо шүдэрлэхэ шүдэр, тушаашьегүй ябаһандаа халаглабаб. Би удаан бодолгото болонгүй, морёо шара үлэгшэнэйнгээ хүзүүнһээ уяад, гараха нүхэн дээрэнь малгайгаа табяад, ута мүнгэн хутагала хуйһаань һугалан абажа, араатын орогшо нүхэ руу гуддирбаб.

Нүхэн соо һэрюун гээшэнь жэгтэй. Урагшаал мүлхинэб. Араатын нюуртамни аһажа ерэхэгүйн тула хурса эритэй, шүдэгэр үзүүртэй хутагаяа урдаа баринхайб. Нүхэнэй наридхада хабшуулдашоод, урагшаашье, хойшоошье гаража шадахаяа болишооб. Ядахадаа, маанишье уншабаб. Хоёр дала мүрни уйтан нүхэндэ тэбхэдэгдэшоод үбдэнэ. Тинхэдэнь маани мэдэхэгүйб гээд мангаргүйгөөр хараагаадшье үзэбэб. Энэ нүхэн соо яһаяа хаяха хуби заяатай хүн байбаб гэжэ сэдьхэлдээ һанан, нилээд удаан хэбтэбэб. Теэд нэгэ арга олоод гарахал хэрэгтэй.

Хажуу тээшээ халта бэеэ эрьелдүүлээд, бүхы шадалаараа урагшаа зүдхэхэдөө, тэрэ наридхаһаа мултаршабаб. Шангаар жүдхэһэндөө, үмдэнэймни һур хирэм таһара һүрэшэбэ. Шордогор уусадамни үмдэмни тогтохоёо болижо, шобторжо эхилбэ. Үмдөө татаха гэхэдэмни, ууса руугаа гарни ошохо аргагүй. Теэдшье урдаһаамни, араата аһахадаа болохо гэжэ һананаб. Яахабши даа, дахин урагшаал мүлхижэ оробоб. Гэнтэ урдамни һаруул болошобо. Нэгэ хэдыхэн лэ мүлхихэдөө, гарадаг нүхэндэ хүрэжэ ерэбэб.

Үмдөө хабидхалһан, шэшэрһэн юумэ нүхэнһөө гарабаб. Газаа үнөөхил дулаан. Теэд нүхэ бүтүүлээд орхигшо малгаймни, үлэгшэн нохоймни, моримни үгы байба. Тиигээд ябагаар тэдэнээ бэдэржэ гарабаб. Харгыдамни уулзаһан лэ хүнһөө, хотон айлһаа:

— Манхан уулын араатын малгайтай ябахыень хараагүй гүт? Манай шара үлэгшэнэй хазаар моритой ябахыень хараагүй гүт? гэжэ һурагшалнаб. Теэд хазаар мори, малгай, нохойшьегүй — гэртээ эсэшоод ерэхэдэмни, шимни хараагаа һэмнайш даа, — гэбэ Жамбал үбгэн.

Жамбалай һамган миһэрэн энеэбхилнэ:

— Худалаар бү хэлыш даа. Шара үлэгшэнэйнгээ араата намнажа һаалта хэхэдэнь, морёо нохойнгоо хүзүүнһээ уяаб гээ һэмнайш. Хадын хушуу тойроошо араата намнаад аланшьегүй, тэдэ хоёртоо бусахадамни үгы байгаа гээ һэмнайш, — гэжэ ехэ хүхюутэйгээр хэлэбэ.

— Үдэшэлэн шара үлэгшэнэйнгөө хазаар моритоёо бусахадань, хүгшөөмни сухалдахаяа болиһон юм, — гэжэ Жамбал үбгэн хэлэбэ.

Пеэшэн дээрэ бусалжа байһан мяханай үнэр гугажа эхилбэ. Үбгэнэйнгөө хөөрөөнһөө хүгшэн нэгэ заа хүхюун болоһо, хүнэгөө абаад, үнеэгээ һаахаяа, газаашаа гараба.

— Бадма нүхэрни яаһан удаан болоно гээшэб? Ши зайн гал носоол даа, харанхы болошоо янзатай? — гэжэ Жамбал үбгэн хэлэбэ. Минии зайн гал нocooxoдo:

— Ши егерь хүн гээшэш. Сарай соомни шонын арбаад хабхаан байха. Агнаха напамнишье дүүрэбэ хэбэртэй. Жэбэ жонходо эдюулжэ хэбтэхынь орондо тэдэнээ шамда бэлэглэнэб, — гэжэ Жамбал үбгэн дуугараад, оронойнь саадахи ханада үлгөөтэй хоёр аматай буугаа харашаба.

— Жамбал ахай, юун гэнэ гээшэбта? Үшөө танда хэрэгтэй болохол. Хүл дээрээ бодоходотнай, агнуурида сүг гарахабди. Шонын хуушан нүхэнүүдые эрьежэ харахат. Ан гүрөөлэй үбэлдөө эдихыень үбһэ, модоной набшаһа, мүшэр бэлдэдэг байхабди. Халтар хара Барас нохойтнай саһанай ороходо, ехэл гиинана. Намайе харахадаа хусана, хажуугаарши гүйнэ, — гэбэб.

— Тиигэнэл даа. Сонхо доромни улина, хусана, намаяа агнуурида гарая гэжэ дуудана. Теэд энэл һүни үнгэргөө һаамни ехэ. Хэды олон ангууша нохойнуудни үтэлжэ үхөөб. Хэды олон ангууша нүхэдни намһаа урид наһа бараа б. Теэд мүнөө минии ээлжээн хүрэжэ ерээ байна. Хүгшөөгөөл хайрланаб. Гансааран үлэхэдөө, яажа һууха юм ааб даа. Хүгшөөмни мүнөө һүни мордохонь гэжэ мэдэнэгүй, ямар нэгэ аргаар хүхеэжэ, энеэлгэжэ, уйдхарыень тарааха гэнэб. Үхэһэн хойномни, хүгшэндэмни түлеэ залһыень үбһэ, үһыень хамһажа байгаарай гэжэ захинаб, — гэбэ үбгэжөөл.

Жан ЗИМИН

ҮХИБҮҮДТЭ ЗОРЮУЛАГДАҺАН ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

НЮДЭМНИ

Галтай согтой
Нюдөөрөө
Газар уһа
Эрьюулнэб.
Онигор хёрхо
Нюдөөрөө
Ой тайгые
Онгилноб.
Уйтан хурса
Нюдөөрөө
Ужам талала
Урбуулнаб.
Сотой галтай
Нюдэмни,
Сохом харадаг
Нюдэмни,
Хаагуур ягуур
Харахадаа
Хамтабди даа
Хоюулан.
Эртэш, оройш
Ябахадаа,
Эбтэйбди даа
Хоюулан.
Буруухые һэтэлхэ,
Бодэрһэнээ олохо,
Сагаае хараһаа
Илгаха,
Ехэ багые
Шалгаха,
Ута богониие
Хэмжэхэ
Хёрхо хурса
Нюдэмни,
Хэмжүүртэйхэм
Харасамни.
Энеэбхилхэ, уйдаха,
Баярлаха, уурлаха
Мэйһон хара
Нюдэмни,
Мушэн хурса
Нюдэмни.

ХҮЛНҮҮДНИ

Мухарижа байгаад,
Мүлхижэ һураад,
Унажа байгаад
Урагшаа дамжаад.
Гар хүлнүүдээ
Гэсэжэ байгаад,
Үбдэглэжэ үндыжэ,
Абалдажа, һарбайжа,
Өөдөө дээшээ
Эрилээб.
Бэргожожо,
Нилхижэжэ,
Хүл дээрээ
Бодожо,
Барилсажа,
Ноёбойлгэжэ
Унангүйгөөр
Алхалааб,
Дүтэлэн сэхэ
Дабшааб.
Ярангүйгөөр
Ябааб,
Барилсангүй
Байгааб.
Үүдэн тээшэ
Эрилээб.
Газаа гарахаа
Гүйлээб.
Алтан дэлхэйгээр
Алхалааб,
Жэгтэйхэнээр
Жаргааб.

САГААН ХУЛГАНА

Этюд

Нэгэтэ үглөөгүүр эжымнай юушьеб бэдэрээд, оложо ядахадаа, дүү басаган Баярмаа бидэ хоёрые хүл дээрэмнай гаргажа:

— Таал хоёрһоо гараһан байха. Хара шолмонууд, — гэжэ байгаад нэгэ юумэ бэдэрээд һаланагүй.

Хонёо бэлшээридэ гаргажархёод, абамнай хоймортоо шүдэр хэхэ һанаатай, һур мушхан барисагаан байтараа:

— Юугээ бэдэрээ хүмши? — гээд, айлшан ерэһэн Дамдин баабайн Ханда басагые гасаалан һуугаа һэн.

Эжымнай газаа гарана, ядахадаа, гэртээ ороно, эндэ тэндэ хараашална.

— Үгы, юугээ бэдэрээ хүмши? Бидэ, магад, хараһаншье байжа болохобди, — гээд эсэгэ дахин һураба.

— Яагааб даа, тэрэ шоройн хаядаг хүнэгөө үгы болгожорхёод олоногүйлби.

— Тэрэ зүүн-урда добо дээрэ юун байгаа һэм? — гээд абамнай Баярмаа тээшээ хараад:

— Мухаа, хониндоо ошоод ерэлши, дүтэ наашада хонид үгы гү, хараад, зүүн-хойшонь залажархёорой, — гэбэ.

— Зай, гэмсээрээ, Баярмаа юундэшьеб, урданайхиһаа бүри шуранаар бурд лэ мориндоо мордон, хойшоо гүйлгэжэрхёо һэн.

Баярмаашье мориндоо мордожо, талаан болоходоо, бинь абадаа һур таталсажа һуубаб.

Гэнтэ газаамнай шанга дуун бии боложо:

— Хэлээл һэмби, һанаал һэмби! Эдэ хоёрһоо гараһан байха. Амитаниие зобоохоёо яажа һанаа гээшэб? Нүгэлшэбэл саанаа. Ай бурхан, зайлуул! — гэжэ байгаад, эжымнай хооһон орожо ерэмсээрээ, боожо ябаһан пулаадаа барьяад, нам тээшээ даб гэхэтэйнь адли, баруун-хойто буланда байһан бурхан доогуур шургашоо һэм.

Хүн болоһоор, хара багаһаа шалюурһан, тоомоо таһарһамнишье тоогоо үни алдагдаһан юм бээз. Бурханай үгы һаа, яһалхан лэ шабхадуулһан байха һэн гээби.

Бүри багашаг ябаад, айлайшье, хүршынгөөшье хүүгэдые гасаалжа, бархиртарнь дампаалжархёод гү, али борьбилоо харбажа байтараа алдажа, айлай сонхо тэһэлжэрхихэдэш, шабхуур бэлэн байха.

Тэрэ бүри бага ябахадамни, хэншье намда заагаагүй, юрын үхибүүн өөрын ухаан бодолоор мэдээ һэн гүб? Шабхадалдаан гү, али муушаг юумэнэй болоходо, бурхан доогуур шурган орошохо гэжэ мэдэдэг байгааб — бурхан доро намайе шабхадажа шадахагүй ха юм. Шабхадажа байтараа, бурханаа унагаажархёо һаа, одоол муу бэшэ юм гү? Тиимэшье олон бурхантай бэшэ һэмди даа. Оройдоол нэгэ бишыхан бурхан таг дээрэ, ялагар сагаан мүнгэн гунгарбаануудай саана һуудаг һэн...

Теэд мүнөө ямаршье гэм хэһэнээ өөрөө мэдээгүй аад, бурхан доогуураа багтажа ядан шургажа ябатараа:

— Яабат, эжы? Би яагаашьегүйлби, — гэбэб.

— Хэн тэрэ шоройн хүнэг соо хулганаа суглуулааб?! Шамһаал гараһан байха. Үтэр нүхэндэнь таби. Хори хүрэшэһэн аад, хулганаа агнажа ябаха, — гээд, эсэһэн мэгдэһэн байгаа гү, гашуун гэгшээр аягадаа сай хэжэ ороо һэн.

Бишье гүйдэлөөрөө зүүн добо гүйжэ ошоходом, нээрээшье, хүнэгэй оёорто дүүрэн сагаан хулганануд исалжа байбал даа. Эжыһээ байха бишье халта залд гээ һэм. Зүрхэлжэ ядан, хүлөөрөө хажуу тээшэнь этэржэрхибэб. Хүнэгшье мухарижа, хундан сагаахан, хэдышье юм бээз, нилээд олон хулганануд бүдэржэ, унажа бодожо байгаад, тойроод олон нүхэнүүдтэ үрдилдэн, түрисэлдэжэ, тэрэл дороо хуу тарашоо һэн.

Хооһон хүнэгөө абаад гэр тээшээ ябахадамни, магад, тэдэмнишье гү, али баһа ондоошье хулганануд нүхэнһөө шохог-шохог гэлдэн, шарья табилдан байгаа һэн.

Хүнэгөө гэртээ оруулжа, пеэшэнэй үүдэндэ табяад, эжые харахадамни, халта номгорһон тэмдэгтэй.

— Хари, ши һаянай дэн лэ загаһа жараахайда гүйдэг болоод, улаан хорхойдо загаһан ороногүй гэжэ байгаад гүйгшэ һэнши. Арайшье амитаниие бү зобоо, загаһашье бү бари, тэдэһээ үлдэжэ байнагүйш, — гээд һанаагаа амарһан хэбэртэй, пеэшэн сооһоо үнэһэ гаргажа, хүнэг руугаа харан-харан һуухадань, хойморто шүдэр гүрэжэ һууһан абамнай үлэ мэдэг энеэбхилэн байгаа һэн.

Тиихэдэ би хэдышье Баярмаа Ханда хоёрой ажал гэжэ тухайлаашье һаа, юумэ дуугараагүйб. Баярмаагай ерэхэдэ, һэмээхэн һурахадамни, ингэжэ хэлээ һэн:

— Үсэгэлдэр тэрэ шанга аадарай һүүлээр Ханда бидэ хоёр тэрээгүүр, зүүн добоор ябажа ябатарнай, үхэһэн хулганануудай байхада, таниие загаһанай хахуулида хэхэ гэжэ һанаад, шоройн хаядаг хүнэг соогоо суглуулаа һэмди. Эжыдэ намайе хэлээгүй бэзэт?

— Үгы бэд даа, — гэхэдэмни, хүхюун болоод, гэртээ орошоо һэн.

Энэ болотороо бишье мэдэхэгүй ябаалби. Ехэ үһатай аадарта сагаан хулгана нүхэнһөө гаража, нээрээ үхэшэһэн шэнгеэр хэбтэшэдэг байгаал. Тиигээд шанга наранай гарахада, амидырдаг гэжэ хаанаһаа мэдэбэ гээшэбиб?

Б. БАЛЬЖИНИМАЕВ,
Эрхүүгэй гүрэнэй университедэй студент.

Чингис ГУРУЕВ

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮД

УРСА ГЭР

Үмхиржэ хуушарһан энэ гэр
Үншэн ганса нарһан шэнги
Хара һалхинда — үбэл, зунгүй —
Хайра гамгүй нэрбэгдэжэ,
Тосхоной захада эзэгүй
Торхо болотороо һандарна.
Ажабайдал арюухан даа гээд,
Анхан сагта бүтээ һэн;
Түрэл боложо уулзаһан хоерой
Түрэ хурим нэрьеэ һэн.
Наартай дулаахан, сарюухан,—
Найртай зохид гэр һэн.
Хүнэй угые алдуулхагүй
Хүндын һайхан табисуургайл:
Үлгы мэтээр үри хүүгэдые
Үлөы жаргалаар үлгыдэхэ;
Үбгэ эсэгын гуламта гэжэ
Үндэр магтаалда хүртэхэ.
Урдын сагта баригдаһан
Урсахан жаахан гэр мүнөө
Тосхоной захада... эзэгүй...
Торхо болотороо һандарбашье,
Дура сэдьхэлһээ һанагдаха
Дурасхаал боложо һууна.

* * *

Эжы абынгаа
Сэсэн мэргэн заабаряар
Энэрхы сэдьхэлээ
Золой хэрэгтэ зорюулжа,
Ажабайдалай
Үнгэтэ хүлгөөн соо хүйтэрэнгүй,
Айдархан наһандаа
Урматай ходо ябадаг һайб.
Алдуу хэжэ,
Сэдьхэлһээ зобошоһон хүндэ
Адаалхай шэрүүнээр
Хандажа яашье болоогүй,—
Дулаахан үгэнүүдые
Дүмүүхэнээр тэрээндэ хэлэбэлшни,
Дура һаналдань
Найдал хүгжэхэл заатагүй.

ТАЛА

Хүрьһэтэ дэлхэйн эльгэншүү,
Үрэжэлтэ баян тала —
Залуу наһанай дэлисэтэй
Заха хизааргүй нэмжынэ,
Хани нүхэрэй барисаатай
Хада уулаяа хүтэлнэ,
Арюухан үлгы золтойдоо
Амитан олониие тэнжээнэ.
Шэршүү торго һэжэрһэндэл,
Сэнгүү гоёор зэрэлгээтэнэ,
Аадар дуһалай шэдэлээн соо
Амгалан сүлөөтэй ногоорно.

Хээрын сэлгеэн дайда
Хүхэрэн унаартан зэнхынэ.
Эхэ һайхан байгаалиинь
Энхэ мүнхые һануулна.
Альман хүхэ ногооной
Амтан дундаа сэсэглэжэ,
Аадар хура бороогой
Адхаран сүршэжэ байхада,
Аглаг уудам дайдаар
Адуун һүрэг атарлажа,
Асата хяагай шэмые
Арьбанта болгон таргална.
Мандан хүгжэһэн нютагтам
Машиныя маша олоншье һаа,
Мориной эрдэмиин хүсэн
Мүнөөшье шухаг — ерсашагүй.
Буряад үргэн дайдаарнай —
Баян тэнюун нютагаарнай
Хүлэг моридой түбэрөөн
Ходол дуулдаг солгёон...

В. Цыденовэй зураг.
Вл. Намсараевай шүлэг.

Граждан оборонын һуралсал

ТАГНУУЛШАД МҮРЫСЭНЭ

Хүн зониие олоор хюдаха зэбсэг хэрэгэлһээ бээз хамгаалхаар, арадай ажахын шухала объектнүүдые аршалан абархаар оронойнгоо арад зониие һургаха гэшэ мүнөө үедэ граждан оборонын гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Тиимэһээ «Граждан оборон—бүгэдэ арадай хэрэг» гэһэн уряа доро республика дотораа сэхээн хүдэлмэри ябуулагдана. Тагнуулшад бүлэгүүдэй республиканска мүрысөөн Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэбэ. Бурядай АССР-эй граждан оборонын начальнигай туһалагша, манай штатнабэш корреспондент Александр Карпович Александров энээн тухай хөөрэнэ.

Тагнуулшадай бүлэгүүд хушаар хүндэ эрхэ байдалда мүрысөө ушартай болоо. 30 градусай аагма халуун үдэрэй тохёолдоошье һаа, тэдэнэр бээз хамгаалха хубсаһа, противогаз үмдөжэ, хоорондоо мүрысэһэн байна. Гэбэшье һайнаар һорилго болон химическэ радиационно приборнуудые ядамаргүйгөөр хүдэлгэжэ, хорлогдоһон газарай участогуудые дабажа гаталһан, даабаринаа бэелүүлһэнэйнгээ һүүлээр техникээ сэбэрлэжэ, «хорогүй» болгоһон байха юм.

Тагнуулшадай бүлэг бүхэн дүрбэн шата дабажа гараха ёһотой һэн. Судьянар ялын очкогой тоо хамталжа, мүрысөөндэ илагшадые тодорхойлхо уялгатай. Тагнуулшадай бүлэгтэ ороһон хүнүүдэй үсөөдөө, тагнуулай приборгүй байгаа һаань, баһа бээз хамгаалха хубсаһанай дуталдабал, шата бүхэндэ харалгадһан даабари бүрүүгаар бэелүүлээд байбалань, ялын очко тохоогдохо байгаа.

НЭГЭДЭХИ ШАТА. Мүрысөөнэй бүхы даабариие түргэнөөр, тоб байса дүүргэхэ, ялын очко үсөөнөөр абаһан түлөө шанга тэмсээн нэгэдэхи шатаһаа эхилбэ. Бүлэг бүхэндэ хэды хүн байнаб, прибор, радиостанци болон бээз хамгаалха хубсаһаар хэр зэргэ хангагдаа гү гэжэ түрүүшын шатада шалгагдаба. Тиихэдэ радист бүхэн радиостанци тодхожо, өөһэдынхидтөө холбоо байгуулха шадабаринаа харуулба. Тагнуулшад прибор бүхэниие һайнаар шудалһан, тэрэниие зүбөөр хэрэглэжэ шадаха зэргэтэй һэн. Ялын хоёр очко абаһан шэлэй заводой тагнуулшад түрүүшын шатада эрхимлэбэ.

ХОЁРДОХИ ШАТА. Тагнуулшадай бүлэгүүдэй гэшүүдэй жагсаалаараа ябаха шадабари, радиоактивна, химическэ бодосоор «хорлогдоһон» участогуудта хүдэлжэ автотранспортын сэлэн байлга, иигээд оршон тойроной зүг шэг тодорхойлхо шадабари, тагнуул хэхэ газарһаа урядшалан мэдээ шалгагдаба. Шэлэй заводой тагнуулшадай бүлэгэй эхэнэрнүүд эрэшүүлһээ дутуугүй шадабаритай байһанаа харуулжа, олоной магтаалда хүртэбэ. Тус бүлэгэй гэшүүн Т. М. Ердякова мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнгаа түлөө республикын граждан оборонын штабай Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаба.

ГУРБАДАХИ ШАТА. Тагнуул хэхэ талаар командирнуудай эрдэм мэдэсэ, тагнуулшадай бүлэгүүдые хүтэлбэрилхэ шадабариинь шалгагдаба. «Агаарһаа добтолго эхилбэ» гэжэ дохёолһон үгтэхэдэ, мүрысөө зүбөөр эмхидхэлгэ, тагнуул хэхэ зорилгонуудые бүлэгэй гэшүүдтэ тодоор ойлгуулжа үгэлгэ, дозиметрическэ приборһоор радиациин хэмжээе болон хороор бузарлагдаһан участогай хилэ зүбөөр тодорхойлго, радиостанциие хэрэглэхэ шадабари гэхэ мэтэ даабаринуудые командирнууд дүүргэхэ уялгатай байгаа.

ДҮРБЭДЭХИ ШАТА. Хороор бузарлагдаһан газарһаа гараад, бүлэгүүдэй гэшүүн бүхэнэй ямар хэмжээ абаха шадабари шалгагдаба. Тагнуулшан бүхэн бээз сэбэрлэжэ, энээниие хэхэдэн нүхэртөө туһалжа шадаха эрэгтэй.

Мүрысөөн эсэгээр дүүрэбэ. Дүн согсолгодожо, илагшад тодорбо.

ЛВРЗ-гэй тагнуулшадай бүлэг ялын эгээл бага—11 очко бүхы шатануудта абажа, нэгэдэхи һуурида гарба. Тэрэнэй тэдэнэр дамжуулгын кубогта, нэгэдэхи шатын дипломдо хүртэһэн байна. «Электромашина» заводой коллектив хоёрдохи һуури эзэлжэ, дамжуулгын улаан тугтанаар, хоёрдохи шатын дипломоор, гурбадахи һуури хубаалдаһан шэлэй болон прибор-бүтээлгын заводуудай тагнуулшадай бүлэгүүд гурбадахи шатын дипломуудаар шагнагдаа.

ЛВРЗ-гэй тагнуулшадай бүлэгэй командир Л. В. Дементьев мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнгаа түлөө, шадамар бэрхээр хүтэлбэрилһэнэйнгээ түлөө «СССР-эй граждан оборонын отличник» гэһэн тэмдэгтэ хүртөө. Мүн эрхим һайн бэлэдхэлэй байһанайнгаа түлөө В. Л. Тяпкин (ЛВРЗ), И. Н. Багаев (прибор-бүтээлгын завод), В. Г. Никитин («Электромашина» завод) гэгшэд Бурядай АССР-эй граждан оборонын штабай Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаба. Мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан 14 хүндэ баясхалан хүргэгдөө.

Футбол

ЭРХИМЛЭГШЭНЬ ЗУРГААН ОЧКОГООР ҮЛҮҮ

Байгша оной августын 10-най үдэр СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг манай зонын футболистнуудай дунда ээлжээтэ — хорин нэгэдэхи уулзалга үнгэргэгдэһэн байна. Уулзалгада хабаадаһан 12 команданууд сооһоо айлшаар ошоһон нэгэшье командын футболистнууд шүүбэгүй, ядахын сагта тэнсэжэшье шадабагүй. Энэ юун тухай гэршэлнэб гэхэдэ, «Экваторай» дабаа үнгэрһэн, илангаяа өөрынгөө стадион дээрэ наадаһан команда бүхэн шүүгдэнгүй гарахые оролдоһон байна бшуу.

Жэшээ болгон, мүрысөөнэй таблицада доогуурхи һуури эзэлжэ ябаһан Нижний Тагилай «Уралец» командые абаад үзэе. Дурсагдагша командын футболистнууд нааданай хоёрдохи хахадай хэдэн уулзалга өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэһэн байна. Тиихэдээ эдэнэртэ айлшаар ерэһэн команда бүхэниие (Петропавловск-Камчатский хотын «Вулкан» командада 1:0 тоотойгоор шүүгдэһэн) шүүгээд лэ табина. Тиин «Сахалин» командые 2:1, «Луч» командын футболистнуудые 5:1 тоотойгоор урда уулзалгануудтаа шүүгээд табиһан байгаа. Харин августын 10-най үдэр Хабаровскын футболистнуудые 4:2 тоотойгоор шүүхэдээ, мүрысөөнэй таблицада нэгэ һуури урагшаа дабшаһан, нааданай түрүүшын хахадта эдэнэртэ айлшалхадаа алдаһан нэгэ очкогоо булюугаар тэхэрюулжэ шадаба ха юм. Зүгөөр удаадахи хэдэн наадануудта тус командын футболистнууд бусад хото городуудай стадионууд дээрэ үнгэргэхэ болонхой.

Айлшааршье ябахадаа, илалта туйлажа һураһан «Вулканай» футболистнууд энэ үдэр Тюмениин «Нефтяник» командые шүүжэ ядаа ха. Эдэнэрэй уулзалга 3:2 тоотойгоор дүүрэжэ, талмайн эзэд шүүжэ гараһан байба. Мүн «Иртыш» командын футболистнууд Красноярскын «Автомобилист» командада айлшалхадаа, иимэрхүү байдалда оробо. Тингэжэ 4:2 тоотойгоор талмайн эзэд илажа гараһан байна.

Мүрысөөнэй таблицада түрүү һуури эзэлээд ябаһан «Динамо» командын футболистнуудта айлшалһан Новосибирскын футболистнууд бирабагүй. Тиин эдэнэр талмайн эзэдтэ аяар 4:0 тоотойгоор шүүгдэһэн байба. Томскын «Торпедо» энэ үдэр өөрынгөө стадион дээрэ Курганай «Зауралец» командые 2:1 тоотойгоор шүүжэ гарахадаа, хоёр һууряар урагшаа дабшаа. Нааданай таблицада һүүлшын һуури эзэлээд ябаһан Челябинскын «Локомотив» эдэнэртэ айлшалһан «Сахалинай» футболистнуудые 1:0 тоотойгоор шүүжэ, шухала хоёр очко өөртөө бэшүүлбэ. Энэ үдэр манай «Сэлэнгэ» команда наадабагүй. «Сэлэнгэ» удаадахи уулзалгаяа августын 18-да өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэхэ. Айлшаар манайда Томскын «Торпедо» команда ерэхэ болонхой.

Уншагшадай анхаралда мүнөөдэрэй байдалаар мүрысөөнэй таблица толилогдобо.

Командануул	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
«Динамо» Барнаул	20	13	7	0	42: 9	33
«Амур Благов.	20	10	7	3	26:13	27
«Луч» Владивос.	20	10	5	5	39:21	25
«Чкаловец» Н-Сиб.	21	9	6	6	26:24	24
«Автомобилист» Крас.	20	10	3	7	27:23	23
«Нефтяник» Тюмень	21	9	5	7	26:28	23
«Вулкан» П-Камч.	20	9	4	7	22:16	22
СКА Хабаровск	20	8	6	6	35:31	22
«Сэлэнгэ» Улаан-Үдэ	20	8	6	6	20:20	22
«Торпедо» Томск	20	9	3	8	20:26	21
«Уралец» Н-Тагил	21	7	6	8	29:25	20
«Иртыш» Омск	21	6	7	8	20:30	19
«Зауралец» Курган	21	6	6	9	23:23	18
«Локомотив» Шэтэ	20	4	8	8	13:21	16
«Авиатор» Эрхүү	20	5	5	10	24:38	15
«Сахалин» Ю-Сахал.	20	3	6	11	14:26	12
«Шахтёр» Прок.	20	2	8	10	14:26	12
«Локомотив» Челябинск	21	4	4	13	16:36	12

УНШАГТЫ һонирхохо байхат

«КИРГИЗЭЙ НАРЗАН»

БЕЛОВОДСКО ЗАВОД «Ак-Сиугай» хорин таба милл... дохи шэл аршаан амһарга... гаргаба. Киргизэй аршаан б... ридэлвөрөө Сибириин «Дар... сун» курортын аршаандал об... лирхүү юм.

Киргизэй хүн зонһоо гад... мүн Ураалай, Сибириин ажа... шад «Ак-Суу» гэжэ арша... уудаг байна. Энэ жэлдэ Бел... водско завод юһэн милл... шэл «киргизэй нарзан» онд... тээшэнь эльгээхэ.

АРХЕОЛОГИЧЕСКА МАЛТАЛГАНУУД ХЭГДЭБЭ

Египедэй эртэ урдын ни... лал хотын байһан Эль-Фай... шадархи Хауварет - Эль-Ма... гэжэ нютагта археологич... ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ.

Мүнөө найман хүүр олд... байна. Эдэнь манай эр... урда тээхи XXI—XVIII зу... жэлнүүдэй үедэ хабаатай т... хэ, соёл эгээрэл, зоной бай... социальна харилсаа шэнжэл... дэ ехэ удха шанартай юм.

«Фараоной дүтын хүн» гэ... нэрэшэһэн тайжада һүүлш... хинь хабаатай. Энэнь у... һонирхолтой. 10 метр гүн... дэ хүдөөлүүлэгдэһэн хүүр—г... ба метр ута, хоёр метр ү... тэй. Хирпиисээр хэгдэһэн ... һандали тэндэнь бии. Оро... хэхэ хэдэн шабар амһар... табигданхай.

Газаа, досоо талаһаань ... алтаар хушагдаһан модон х... за нүгөө хүүр сооһоонь ол... һон байна. Хүнэй толгойн д... сэтэ хабхагтай дүрбэн м... мор амһарта ханза соо ба... Эдэ амһартануудай заха... бэшээтэй.

Хэдэн ехэ ехэ хүүрнүүд... олдоһон тухай үнгэрэгшэ һа... да археологиин департам... мэдээсээ һэн. Аменемхет ... гэдэг уг гарбалтай фарао... советнигүүдэй нэгэн Хаоб... Узертын хүүр египтологууд... илангаяа һонирхуулба. Мэд... дээгүй оршон байдалда н... бараһан энэ хүнэй хүүр ... ехэ алтан, элдэб зөөри ... шол, амһартанууд олдо... байна.

ТОҺОН ХЭДЫ ЖЭЛДЭ ХАДАГАЛАГДААБ?

РАЗДАНАЙ барилга... домботой тоһо оложо, Ар... ниин Наукануудай акаде... Археологиин ба этногр... институдта асарба. Элшэ ... гаргагшадай хотын захада ... нэ байшан гэрэй һуури таб... даа, тэрэниие олоһон ба... Энэнь хэдэн жэлэй тур... газарай гүн дунда хэбтээ г... шэб? гэһэн асуудалда эр... тэд харюусаһан байна.

— Дундада зуун жэлэй ... Арменидэ эдэмэг һүнһөө т... гаргажа абадаг байһан юм, ... гэжэ республикын Наука... дай академиин гэшүүн-корр... пондент Б. Н. Аракелян ... рэнэ. — Домботой тоһо ... доро булаад, хэдэн сагай ... гэрхэдэ, тэрэнээ малтажа ... даг байһан. Тиихэдэ ямар ... гэ ушар тохёолдоод, тэ... саг сооһоо малтажа абаха ар... гүй болоһон байгаа ха. Са... даа шоройгоор хушагдажа, ... килограмм тоһотой домбо ... гаран жэлэй турша соо ... метр гүнзэгыдэ хэбтээ б... Хэдэн зуун жэлэй турш... тэндэнь адли температура...

— 600 гаран жэлэй турш... домбо соохи тоһон үнгөө ... билаагүй, — гэжэ биоло... эрдэмэй доктор Л. А. Ерз... кян хөөрэнэ. — Агаар ... орохогүй гүнзэгыдэ бай... дээрэһээ, энэ тоһон огто гу... гүй. Хэдэн зуун жэлэй үн... хэдэ, тоһоной кислотагай ... тажа һалахада, хатуу ха... бии болоо. Тиин тэрэ бүр... ниинь тоһые бүришье хам... һан байна. Энэнь ямар бо... гээшэб? Нарин шэнжэлгэ... дые хэжэ, тэрэниие элирүү... байха.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

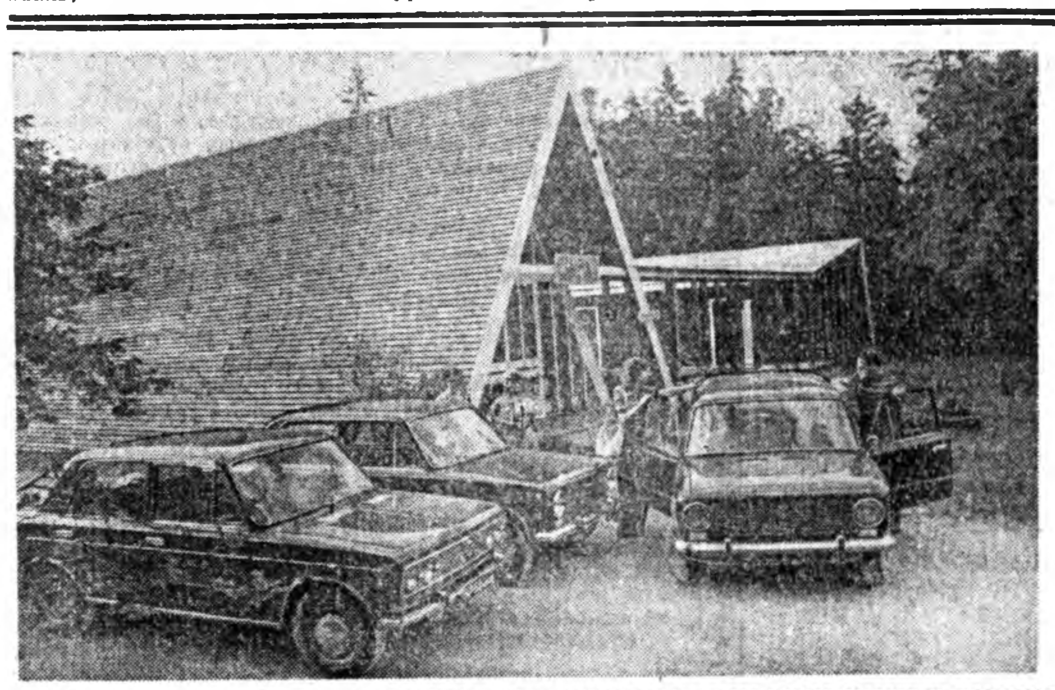

ЭСТОНИИН ССР. Таллинһаа холо бэшэ Финскэ тохойн эрьедэ нарһан тужа соо «Раннамыйза» гэжэ болбосон түхэлтэй кемпинг баригданхай. Эндэхи 112 хүнэй һууритай таатай зохид юһэн гэрхэнүүд айлшадые угтан абахаар хэзээдэ бэлэн байдаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Раннамыйза» гэжэ кемпинг.

ТАСС-ай фотохронико.

Субботник үнгэргэгдэбэ

Борсоевой нэрэмжэтэ үйлсэдэ оршодог 25-дахи байшанда ажаһуугшад гэр байрынгаа ойро тойроние болбосон түхэлтэй болгохые ходо оролдожо байдаг. Агитталамай дээрэ һарабша болон багахан сценэ хэхэ субботник эндэ үнгэргэгдэбэ. Гэр байрын комитет энэ субботник эмхидхээ. 25 хүн эндэ ажаллажа, үдэшын 7 часа талмай дээрэхи хүдэлмэри дүүргээ һэн.

Г. Миков, Г. Романов Г. Яковлев, В. Варов, Е. Чекаш, К. Сластин гэгшэд илангаяа һайнаар ажаллаһан байна. 2-дохи домоуправлениин комисси тэдэнэрэй хэһэн хүдэлмэриие «Һайн» гэһэн сэгнэлтэтэйгээр тушаан абаба.

Д. КОЛМАКОВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Агитатор—таряа хураалгын үдэрнүүдтэ» — түрүү бэшэг. «Траншейнүүд сенажаар дүүргэгдэнэ» — А. Бояркинай статья. «Ойн делянкануудта ажалай үдэр» — суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда: Партийна ажабайдалай хронико. «Ветеранууд — найдамтай түшэг тулгуури» — В. Саржанай статья. «Бидэ БАМ баринабди» — Н. Богдановай статья. Нютагай Соведүүдтэ.

Гурбадахи хуудаһанда: Национальна округуудһаа мэдээсэнэ. Орон доторхи һонинууд. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Спорт. Нютагай һонин. «Сошордомо дохёо».

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 19.00 — Дамжуулгын программа. 19.05 — Телевизионно һонин. 19.25 — «Тодорхойлхы жэлэй габшагай алхамууд». Облпрофсоведэй түрүүлэгшэ В. И. Титов үгэ хэлэхэ. 19.45 — «НТИ — хүдөө ажахыда».

«Орбита». 20.15 — «Парижские могикане» гэжэ ЧССР-эй телевизионно уран һайханай фильмын 3-дахи сери түрүүшынхеэ харуулагдаха. 21.10 — 21.20 — Забһарлалга. 21.20 — «Парижские могикане» — ЧССР-эй телевизионно уран һайханай фильмын 4-дэхи сери. 22.15 — «Днепропетровско областиин угтамжын түсэб бэелүүлэгдэнэ». КПСС-эй Украинын обкомой нэгэдэхи секретарь А. Ф. Ватченко дамжуулгада хабаадалсаха. 23.00 — «Золотая нота». ГДР-һээ дамжуулга (үнгэтэ). 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — Волейболоор СССР-эй, Кубын суглуулагдамал командануудай уласхоорондын уулзалга. 20.05 — Концерт.

Улаан-Үдэ. 20.15 — «Сэлэнгэ» — телевизионно журнал (буряадаар). 20.55 — «Волгын эрьеын дуун» — фильм-концерт.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН·ТЕЛЕГРАФ·РАДИО

ДЭЛХЭЙН ГАЗЕТЭНҮҮД ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ

«Эб найрамдалай аша туһада хүгжөөгдэһэн харилсаа холбоон» гэһэн «Правда» газетын түрүү бэшэгые социалис оронуудай хэблэл үргэнөөр тайлбарилан бэшэнэ. Амгалан ёһоной харилсаа холбоон бүхы оронуудай, бүхы арадуудай аша туһада харюусана, гүрэнүүдэй үгэеэ ойлголсохо, этигэлсэхэ хэрэгые бэхижүүлнэ. Энэнь уласхоорондын шахардуу байдал һуларуулна, эб найрамдал ба аюулгүй байдал хангана гэһэн үгэнүүдыень газетэнүүд онсолон тэмдэглэнэ.

Кипрэй асуудалаар Англиин, Грециин, Турциин гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй Женевэдэхи уулзалгануудые шэнжэлхэдээ, арал дээрэхи байдал шахардуу байһаар. Кипрэй асуудалые шиидхэхэ хөөрэлдөөнүүд мухардажа байна гэжэ хэблэл мэдээсэнэ. Эдэ хөөрэлдөөнүүдэй үеэр Англи хоёр ондоо хараа бодол баримтална • гэжэ Лондоной «Дейли телеграф» газетэ бэшэнэ.

Кипрһээ гадаадын бүхы сэрэгүүдые гаргажа, оронойнь хуулита правительствын эрхэнүүдые һэргээбэл, киприот арадай национальна эрхэ сүлөө хангагдаха гэжэ Венгриин «Мадьяр хирлап» газетэ тэмдэглэнэ.

Сенадай ба конгрессэй түлөөлэгшэдэй палатын хамтын заседани дээрэ США-гай шэнэ президент Дж. Фордын хэлэһэн үгые газетэнүүд тунхаглана.

Араб гүрэнүүдтэ эсэргүүгээр Израилиин хархис этэгээдүүдэй үйлэдэжэ байһан гаргуу муухай ябуулганууд тухай Польшын «Жиче Варшавы» газетэ бэшэнэ. Булимтаргадан эзэмдэгдэһэн араб газар нютагуудһаа Израилиин сэрэгүүдые бүрин гаргажа, Палестинын араб арадай үндэһэн эрхэнүүдые һэргээһэнэй үндэһөөр лэ Дүтын Зүүн зүгтэ амгалан байдал хангагдаха.

Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые Израилиин зонхилогшод түгшүүрилтэй болгохые һэдэнэ гээд Парижай «Юманитэ» газетэ эрид буруушаана. Дэлхэйн энэ райондохи байдалые политическэ аргаарнь гуримшуулхын тула гаргаһан шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын мэдэлдэ байдаг, сүлөөлэгдэһэн районуудта эсэргүү хорото муухай ябуулгануудаа сайгон захиргаан һүүлэй үедэ улам үргэдхэһэн байна гээд хэблэл бэшэнэ. Тодорхойлон хэлэбэл, Вьетнамдахи дайе зогсоожо, амгалан байдал һэргээхэ тухай Парижай хэлсэеэ Тхиеугай захиргаан бүдүүлигээр эбдэн, Азидахи ба бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалда хоро хүргэнэ гэжэ Монголой «Үнэн» газетэ мэдээсэнэ.

Чилиин хунтын зэрлиг муухай ябуулганууд тухай, Италидахи шэнэ түхэлэй фашис этэгээдүүдэй һүйдхэлтэ хэрэгүүд тухай, Хойто Ирландиин улад зоной граждан эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлшэдэй Белфастдэ эмхидхэһэн демонстраци тухай газетэнүүд үргэнөөр бэшэнэ.

(ТАСС).

ПРАГА

МАНАЙ ЭХЭ ОРОН

ТАСС

Чехословакиин телевидениин хүдэлмэрилэгшэдэй буулган бэлдэһэн олон серитэй телевизионно фильм «Манай Эхэ орон» гэжэ нэрлэгдэнэ. Словакиин национальна восстаниин, Прагын восстаниин 30 жэлэй ойдо, Чехословакиие Совет Армиин сүлөөлһөөр 30 жэлэй ойдо тэрэ зорюулагдаа.

Фильмын нэгэдэхи серидэ Дунда Словакиин область тухай хөөрэгдэнэ. Тэрэнэй гол хото Банска-Бистрица Словакиин национальна восстаниин түб болоо һэн. Энэ восстани Чехословакиин ба Советскэ Союзай арадуудай дайшалхы аха дүүгэй түүхэ бэшэгэй толотомо хуудаһан болоһон байна.

Тус фильмын 8 серинь һара бүхэндэ Прагын телевиденеэр харуулагдана. Арадай засагай жэлнүүдтэ КПЧ-гэй хүтэлбэри доро Чехословакиин ажалшадай туйлаһан асари ехэ амжалтанууд тухай, СССР-тэй ба аха дүү бусад оронуудтай хани барисаан, харилсаа холбоон республикые саашаданиь хүгжөөхэ хэрэгтэ ямар ехэ шухала үүргэ дүүргэжэ байһан тухай энээн дотор хөөрэгдэнэ.

Һүүлшынь серинүүд ЧССР-эй ниислэл — Прага хотодо зорюулагданхай.

АФИНА

Грецидэ юун болоноб?

ТАСС

Кипртэхи байдалһаа уламжалан, Грецидэ шахардуу шанга, түгшүүрилтэй байһаар. Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командованиин хабаадалгатай үшөө нэгэ зүблөөн эндэ боложо, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй бэлэн байһан тухай асуудал хаража үзэгдөө. Августын 12-то сэрэгэй шэнэ частьнууд Турцитай хилэлдэг хилэ худар эльгээгдэһэн байна гээд мэдээсэгдэнэ.

Ниитын гурим сахиха министерствын шиидхэбэреэр орон дотор митингнүүдые, суглаануудые үнгэргэхэ хэрэг хоригдоо. Орон дотор онсо байдалтай байһан дээрэһээнь иигэбэ гээшэ.

БЕЙРУТ

Израилиин дээрмэшэ сэрэгүүдэй харата ябуулганууд

ТАСС

Августын 12-то Израилиин сэрэгүүд Урда Ливанай Ан-Накура, Айта Аш-Шааб гэдэг һуурин тосхонуудые ехэ буугаар буудаһан байна. Энэ үдэр Израилиин самолёдууд Ливанай агаарай дайда руу хэдэн удаа нэбтэрэн орожо, Бейрут, Марджаюн, Набатия, Сайда хотонууд дээгүүр ниидэһэн байха юм.

НИКОЗИ

Кипртэхи байдал

ТАСС

Кипртэхи «Эока-2» гэдэг һүйдхэлтэ эмхи ажал ябуулгаяа улам эдэбхижүүлжэ байна. Эдэнэр амгалан тайбан арад зониие хашана харшална, нэгжэлгэнүүдые хэнэ гэһэн мэдээсэлнүүд аралай элдэб районуудһаа ороно гэжэ «Алитиа» газетэ мэдээсэнэ.

Лимасол, Ларнака гэдэг районуудта Кипрэй хэдэн газетэнүүдэй үдэр бүриин номернуудые үгы хэнэ.

Ёһо гурим һэргээхэ шухала хэрэгтэй хэмжээнүүд абтаха юм гэжэ Кипрэй президентын уялгануудые дүүргэгшэ Г. Клиридис найдуулба.

НЬЮ-ЙОРК

АЮУЛГҮЙН СОВЕДТЭ

ТАСС

Гвиней-Бисауе Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацида гэшүүнээр абаха тухай Аюулгүйн Совет ООН-ой Генеральна Ассамблейдэ зуушалба.

Мүнөө дэлхэйн 90 шахуу гүрэн Гвиней-Бисаутай дипломатическа харилсаа тогтоонхой. Энэ республика Африкын бээе даахан байдалтай гүрэнүүдэй бүлэдэ ороод, Африкын нэгэдэлэй эмхи гэдэг уласхоорондын шухала зургаанай гэшүүн болоо. Социальна ба экономическа хүгжэлтын талаар залуу республикын правительствын туйлажа байгаа амжалтанууд мэдээжэ болонхой.

СССР-эй түлөөлэгшэ Я. А. Малик Аюулгүйн Соведэй заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, бүхы арадуудай адли тэгшэ эрхэтэй, бээе даахан байдалтай болохыень хүсэдэг ленинскэ политикые Советскэ Союз залан сэхээр бэелүүлэн, колониализм, расизм ба апартеидые бүрин, ула мүргүйгөөр, эсэслэн усадхахын түлөө, бүхы арадуудай адли тэгшэ эрхэтэй байхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэнэ гэжэ тэмдэглээ.

Эрхэ сүлөөгэй түлөө, бээе дааһан байдалай түлөө Гвиней-Бисаугай арад зоной хэдэг баатаршалгата тэмсэлые Советскэ Союз дэмжэжэ, морально-политическэ, материальна туһаламжа үзүүлнэ гээд СССР-эй түлөөлэгшэ хэлэбэ. 1973 оной сентябрь һарада Гвиней-Бисаугай Республикын бээе дааһан байдалтай болгогдон соносхогдоходонь, Советскэ Союз энэ орониие дулдыданги бэшэ байдалтай гүрэн гэжэ дары мэдэрэн, тэрээнтэй дипломатическа харилсаа тогтоогоо һэн.

ЖЕНЕВЭ

КИПРЭЙ АСУУДАЛААР ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД БОЛОНО

ТАСС

Хөөрэлдөөнүүд таһалдуулагдаагүйшье һаа, амжалта дэбжэлтэ туйланагүй гэжэ Англиин гадаадын хэрэгүүдэй министр Дж. Каллагэн Кипрэй асуудалаар үнгэргэгдэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд тухай мэдээсэбэ. Августын 12-то Женевэдэ гурбан талын түлөөлэгшэдэй хоорондо хөөрэлдөөнүүд үргэлжэлһэн байна. Энэ удаада арадай конституционно байгуулалта тухай хөөрэлдэбэбди. Конституционно байгуулалта тухай хэдэн түсэб табигдаа. Гэбэшье Турциин табиһан түсэбтэ анхарал хандуулмаар байна. Тэрэнэй бүхы зүйлнүүд эли тодо бэшэшье һаа, грек ба түүрэг хүн зонтой автономито областьнуудые (кантонууд) арал дээрэ бии болгожо, федеративна гүрэн эмхидхэхэ ёһотой гээд хэлэгдэнэ.

Энэ түсэбэй абтаһантай дашарамдуулан, саашадаа хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаха гү, али үгы байһанаа Турци шиидхэхэ юм. Һүүлэй мэдээнүүдэй ёһоор, Грециин ба греко-киприодой энэ дурадхалнуудые хаража үзэхынь тула 24 часай турша соо хүлеэхые Турци зүбшөөһэн байна.

Нүгөө талаһаань, Турциин дурадхалнууд огто таарахагүй байна гэжэ Кипрэй президентын уялгануудые саг зуура бэелүүлжэ байһан Г. Клиридис мэдүүлээ. Эдэ хөөрэлдөөнүүд дээрэ Г. Клиридис грек-киприодуудые түлөөлнэ. Кипрэй конституционно байгуулалта тухай өөһэдын дурадхалнуудые табиха байнабди гэжэ тэрэ нэмэбэ.

Гурбан ороной — Англиин, Грециин ба Турциин гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй. Кипрэй грек ба түүрэг общинануудай түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар августын 13-да зарлагдахаар хараалагдаһан пленарна заседани хойшолуулагдаа.

МОНТЕВИДЕО

СОВЕТ ВЫСТАВКЭ АМЖАЛТАТАЙ

ТАСС

«СССР-эй мүнөөнэй архитектура» гэһэн выставкэ Монтевидеодо нээгдээд байнхай. Тус выставкэ олоной һонирхол үүсхэнэ. Түрүүшын табан үдэрэй турша соо ниислэл хотын 20 мянга гаран хүн зон эндэ орожо хараба.

Уругвай-совет соёлой харилсаанай институдай президент профессор Лагуардиа ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө, Советскэ Союз тухай ехэ юумэ мэдэжэ абахадань, Уругвайн хүн зондо энэ выставкэ ехэ туһалаа гээд мэдүүлһэн байна. Совет архитектурын элдэб янза, гоё һайхан байлгань, үргэн ехэ барилганууд хүн зоной дура татаһан, эдэниие һонирхуулһан байна гэжэ Лагуардиа тэмдэглээ.

ГАВАНА

Барилгашадай амжалта

ТАСС

Кубын Гавана провинциин промышленна барилгын управлениин бригаданууд энэ жэлэй июль һарын үйлэдбэриин түсэбые 109 процентээр дүүргэбэ. Энэ һарада промышленна барилгануудай ниитэ хэмжээн 3.201.800 песодэ хүрэһэн байна. Кубада эгээн ехэ һүнэй комбинат, «Мартирес де Артемиса» гэжэ цемент үйлэдбэрилдэг завод болон бусад барилганууд энэ жэлдэ провинцида бодхоогдожо байнхай.

ТОБШОХОНООР...

БЕРЛИН. «Түби дэлхэйн заха хизаарта» — гэжэ «Дефа» гэдэг киностудиин буулгаһан уран һайханай шэнэ фильм нэрлэгдэнэ. Гитлеровскэ Германиие Совет Армиин һамна бута сохиһоор 30 жэлэй ойдо зорюулжа, ГДР-эй кинематографистнууд тус фильм буулгаа.

БОНН. ФРГ-гэй гүрэнэй үри шэрэ, мүн газарнуудай ба общинануудай финансын үри нёдондо жэлдэ 166,2 миллиард маркда хүрэһэн байна.

КАРАКАС. Венесуэлдэ 18 хүрэтэр, мүн дээшэшье наһанай 6 миллион хүн үзэг бэшэггүй юм. Тодорхойлон хэлэхэдэ, Венесуэлын хүн зоной долооной нэгэ хубинь бэшэжэ, уншажа шадахагүй байна.

БУЭНОС-АЙРЕС. Буу шуугаар зэбсэгжэгдэһэн мэдэгдээгүй бүлэг хүнүүд Аргентинын экономикын министр Хосе Хельбардын бэедэ хоро хүргэхые һэдэбэ гээд «Нотисиас» газетэ мэдээсэнэ.

ДАККА. Бангладешэй Арадай Республикада ехэ үерэй болоһонһоо уламжалан, 1.200-һаа үлүү хүн хосорон һалаба. Республикын экономикодо айхабтар ехэ гарза хохидол ушаруулагдаа.

КАИР. Уласхоорондын шэнэ аэропорт бариха тухай шиидхэбэри Египедтэ абтаба. Тэрэ Каирһаа хойгуур 60 километртэ баригдахаар хараалагдана.

ТРИПОЛИ. Һуралсалай шэнэ жэлдэ Боливида хоёр дээдэ һургуули — Триполидо — библиотечнэ институт, Бенгазида технологическа институт нээгдэхэ юм. Библиотечнэ институт хадаа ороной түүхэдэ эхэнэрнүүдэй һурадаг түрүүшын дээдэ һургуули болоно.

(ТАСС).

ВАШИНГТОН

1,5 миллион американец үзэг бэшэггүй

ТАСС

Холбоото Штадуудай 14-һөө дээшэ наһанай 1,5 шахуу миллион хүн зон уншажа, бэшэжэ шадахагүй байна гэжэ «Юнайтед стейтс ньюс энд уорлд рипорт» журнал бэшэнэ. Американ обществын үгытэй тулюур хүн зон үзэг бэшэг мэдэхэгүй байна гээд журнал тэмдэглэнэ. Сагаан шарайтай хүнүүдтэ орходоо, негрнүүдэй дунда үзэг, бэшэг мэдэхэгүй хүнүүд бүри олон.

ЗАГАҺА БАРИХА ДУРАТАЙШУУЛАЙ, БҮХЫ ЭРХЭТЭДЭЙ АНХАРАЛДА

„БАЙКАЛРЫБВОД“ ИИГЭЖЭ СОНОСХО...

омоли болон сиг загаһанай түрьһэеэ хая... үедэ загаһа барилга хоригдоно

Сэлэнгэ мүрэнэй гүйхэн газарта, мүн Байгал далайда иимэ хилэтэйгээр: Боярск хушууе зубшан — Голоустная горхон, Облом хушуунай хойто захаар — Анга горхондо, Посольско Истогой таляануудта, Провал тохойдо, Сэлэнгэ мүрэндэ (Монголой Арадай Республикын хилэһээ адаг хүрэтэр), тэрэнэй һалаануудта, нуурнуудта, Култучна, Абрамиха, Толбузиха, Большая Кика гэжэ горхонуудта августын 15-һаа ноябриин 15 болотор загаһа барилга хоригдоо.

Баргажан голдо, тэрээндэ шудхадаг горхонуудта, тэрээнтэй холбоотой нуурнуудта, мүн 3 километр радиустайгаар тэрэнэй адагта августын 15-һаа октябриин 31 болотор загаһа барижа болохогүй. Ехэ ба Бага Чивыркуй, Безымянска горхонуудта, Рангатуйска горхоной эхиндэ, тэрэнэй адагта 3 километрэй радиустайгаар, Рангатуй нуурта августын 15-һаа ноябриин 10 болотор мүн лэ загаһа барилга хоригдоо. Сухая Тошко бул... адагтай Бирюкан хушу... ниилэһэн газарһаа хой... Байгал далайда, Кичера ... лон Дээдэ-Ангар голнуу... тэдэнэй адагуудта, эдэ ... нуудта шудхаһан ... нуудта, нуурнуудта, ... ляануудта сентябриин 1-... октябриин 21 боло... загаһа барижа болохо... Омоли болон сиг за... барилга Байгал далайда, ... рээндэ шудхаһан гол ... нүүдтэ жэлэй туршада хо... доо.

Уһа сөөрэмүүдтэ за... барилгын талаар заагд... дүримүүдэй ёһоор загаһ... түрьһэеэ хаяха үедэ һэл... дэдэг ба мотоорно онгос... даар тамаралга хоригдо... байна. Шухала хэрэгтэй ... лоһон ушарта загаһа с... хамгаалха районно ин... циин зүбшөөлөөр онго... тамархада болохо юм.

Загаһа барилгын дү... эбдэһэнэйнгээ түлөө зэ... хүнүүд хуулиин харюус... да хабаадуулагдаха.

«БАЙКАЛРЫБВОД».